

UNSPEAKABLE

John Bercow

Unspeakable

Speaker van het Lagerhuis over de Britse politiek
en de brexit

Vertaald uit het Engels door Marieke van Muijden, Bep Fontijn,
Rebekka W.R. Bremmer en Jaap Verschoor

HOLLANDS DIEP

AMSTERDAM

2020

Oorspronkelijke titel: *Unspeakable, The Autobiography*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Weidenfeld & Nicolson (The Orion Publishing Group Ltd), 2020

© John Bercow, 2020

© Vertaling uit het Engels: Marieke van Muijden, Bep Fontijn, Rebekka W.R. Bremmer en Jaap Verschoor, 2020

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2020

© Omslagfoto: © UK Parliament | Jessica Taylor | creativecommons.org/licenses/by/3.0/ (voorplat) & Getty Images (achterplat)

Omslagontwerp: Orion Books, Londen

Omslagontwerp Nederlandse uitgave: Peter de Lange, Amsterdam

Typografie: Crius Group, Hulshout

Foto auteur: © Getty Images

ISBN 978 90 488 5591 9

ISBN 978 90 488 5592 6 (e-book)

NUR 320, 681, 697

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Opdracht

In de eerste plaats bedank ik Sally, al zeventien jaar mijn echtgenote en dertig jaar mijn vriendin, uit de grond van mijn hart, alsook onze geweldige kinderen Oliver, Freddie en Jemima. Ze hebben me moed gegeven, aan het lachen gemaakt, met trots vervuld en ervoor gezorgd dat ik niet gek werd. Dit boek is in de tweede plaats opgedragen aan iedereen die gelooft dat het niet de taak van het parlement is de knie voor de regering te buigen, maar haar kritisch gade te slaan. Als speaker is dat mijn allerbelangrijkste missie geweest.

Inhoud

Prorogatie	9
1 Een kronkelig pad	29
2 Eerst een zetel en dan de voorzittersstoel	55
3 Leerjongen in het Lagerhuis	91
4 Van de backbench naar de voorzittersstoel	133
5 Mister Speaker	173
6 De vernieuwer	213
7 Ambassadeur en diplomaat	247
8 Medestanders en tegenstanders	277
9 Het vragenuurtje van de premier en de partijleiders	305
10 Een goed parlementslid?	345
11 De puinhopen van de brexit	385
Epiloog De komende tien jaar	427
Nawoord	457
Dankwoord	463
Verantwoording afbeeldingen	465
Register	467

Prorogatie

Het is woensdag 25 september 2019, halftwaalf 's morgens. Het Britse Lagerhuis is onverwacht weer in zitting. De vorige zitting sloot op 9 september en het Lagerhuis zou naar verwachting pas weer bij de opening van het parlementaire jaar door de koningin op 14 oktober bij elkaar komen. Nog nooit in mijn meer dan eenentwintig jaar als parlementariër was de sfeer in de Kamer zo opmerkelijk. De gezichts-uitdrukkingen van de ministers variëren van gebelgde waardigheid tot schaapachtige schaamte en berustende levensmoetheid. De leden van de oppositie daarentegen verkeren in jubelstemming.

Terwijl ik het schouwspel bekeek vanaf mijn voorzittersplek, de Speaker's Chair, begon ik de procedure op deze bijzondere dag met een mild maar onmiskenbaar gevoel van tevredenheid dat de plannen van de regering om het parlement op het toppunt van de onopgeloste brexit-crisis vijf weken te sluiten, ofwel te 'prorogeren', waren gedwarsboemd.

'Collega's, welkom terug op onze werkplek.'

Vervolgens bevestigde ik tegenover de parlamentsleden dat het hoogerechtshof de dag ervoor in een opzienbarend besluit had bepaald dat het parlement 'niet was geprorogeed' en dat mijn ambtgenoot in het Britse Hogerhuis en ik 'direct stappen moesten ondernemen zodat beide huizen zo snel mogelijk bij elkaar konden komen'.

Alles wat in het parlement wordt gezegd, wordt vanzelfsprekend en correct vastgelegd en woordelijk gepubliceerd. Een accuraat historisch verslag is onmisbaar. Daarom was ik het met de hogergeplaatste griffiers eens dat het oordeel van het hoogerechtshof in het parlamentsverslag moest worden geciteerd en dat het punt betreffende de prorogatie in

het verslag van maandag 9 september zou moeten worden geschrapt. Dat woord 'schrappen' vond ik haast al even mooi als de griffiers, omdat het zo prachtig het beeld oproept van het krachtig en resoluut wegvagen van een smerige oplichter. In plaats daarvan zou worden vastgelegd dat het Huis bij de sluiting op maandag 9 september zou zijn 'verdaagd'.

Toeschouwers zouden het misschien onverklaarbaar, verwerpelijk of gewoonweg curieus hebben gevonden dat er, nu we ons werk weer hadden hervat, die dag geen vragenuurtje voor de ministers en zelfs niet voor de premier plaatsvond. Om deze schijnbare anomalie te verklaren wees ik erop dat vragen drie zittingsdagen van tevoren moesten worden ingediend. Aangezien collega's niet wisten dat het Huis vandaag bij elkaar zou komen, hadden ze dat onmogelijk kunnen doen. Ik benadrukte echter dat er wel ruimte was voor dringende vragen, ministeriële verklaringen en andere zaken. Het leek passend om te beginnen met een spoedeisende vraag, waar ik toestemming voor had gegeven aan Joanna Cherry van de Scottish National Party (SNP), aan juridisch adviseur Geoffrey Cox over zijn juridische mening inzake het advies dat de koningin had gekregen om het parlement te prorogeren. Dat zij die vraag stelde zorgde voor een prikkeling; wat betreft juridische en grondwettelijke zaken was zij de woordvoerder van haar partij, maar, misschien belangrijker nog, ze had de rechtszaak tegen de regering betreffende de prorogatie in Schotland en Engeland actief gesteund. Dat wist de juridisch adviseur ook. Hoewel ze Geoffrey Cox met reden aanmoedigde aan te geven wat zijn juridisch advies was geweest, gaf ze de regering ook nog eens een extra steek in de rug.

Zoals te voorzien was, en volkomen gepast, zei Cox dat hij zich gehouden wist aan de jarenlange afspraak dat de mening van een juridisch adviseur niet zonder toestemming buiten de regering zou worden geventileerd. Deze weigering advies uit te brengen zal noch Cherry noch enig ander parlementslid verbaasd hebben. In werkelijkheid wilden de leden van de oppositie de gêne van de regering alleen maar benutten. Bijgevolg prees Cherry de uitspraak van het hooggerechtshof omdat daarin de rechtspraak en de scheiding van machten werd gehandhaafd en ze stelde dat de uitspraak 'de democratie herstelde'. Toch beweerde

ze dat haar werkelijke interesse lag bij hoe de poging tot prorogatie überhaupt mogelijk was geweest.

Hoewel er veertig minuten over deze spoedeisende vraag werd gesproken, leidde dit niet tot dramatische onthullingen. De juridisch adviseur was er werkelijk van overtuigd dat de regering het recht had de koningin te vragen het parlement te prorogeren, aangezien de bestaande sessie meer dan twee jaar had geduurd en de regering een nieuwe sessie wilde openen om de prioriteiten van de nieuwe, door Boris Johnson aangevoerde regering op het gebied van wetgeving en beleid te onthullen.

De regering had die dag tegelijkertijd niet beter en niet slechter vertegenwoordigd kunnen worden dan door Geoffrey Cox. Niet beter – en dat is dan ruimhartig van mij – omdat hij uitzonderlijk welbespraakt is, een sterke mening heeft, realistisch is en bereid zonder enige schaamte of twijfel aan zichzelf voor de regering te vechten. Ik heb geen enkele reden om aan te nemen dat hij ook maar het minst aan zijn eigen woorden twijfelde. Als hij dat toch deed, dan had hij wel zoveel drama in zich dat hij het met schaamteloos aplomb wist te brengen. Het beste wat betreft het bespelen van de tribune met geschokte tory's en de extreme brexit-voorstanders van de media, was ook het slechtste voor degenen die er niet van op de hoogte waren dat iedereen die de brexit een halt probeerde toe te roepen op een of andere manier een volksvijand was.

Hoewel Geoffrey Cox onberispelijk oreerde en zijn bariton vreemd resoneerde, leek hij voor zijn collega's twee gedaanten te hebben: die van juridisch functionaris en die van politicus. In die eerste gedaante was hij het toonbeeld van hoffelijke maar onmiskenbare juridische duidelijkheid. Als reactie op zijn collega, ex-minister Rory Stewart, stelde hij: 'Het hooggerechtshof beriep zich op het principe van parlementaire soevereiniteit en de conventie van ministeriële verantwoording aan het parlement als een rechtvaardiging voor het gegrond nemen van het besluit tot prorogatie. Daar had het alle recht toe en het komt kort gezegd neer op het omzetten van een politieke conventie naar een juridische regel. Van oudsher leek dat onmogelijk. Het hooggerechtshof heeft

besloten dat het wel mogelijk is en ik zal geenszins mijn beklag doen over zijn recht om dat te doen.’

Nu aan het recht van het gerechtshof lippendienst was bewezen, richtte Cox zijn geweervuur in datzelfde antwoord aan Stewart op het parlement. Met een rood aangelopen gezicht, opgewonden stem en onvervalste pompeusheid tierde hij: ‘Binnen dit Huis zijn er nu velen die zich helemaal tegen vertrek [uit de EU] keren. Als de regering de enige logische conclusie trekt uit dit standpunt, namelijk dat we daarom helemaal zonder deal moeten vertrekken, dan blijven ze bij hun standpunt, waarmee ze het electoraat de kans ontnemen te zeggen hoe deze zaak zou moeten worden opgelost.’

Op dat moment veranderde de aangeleerde en uitbundige hoffelijkheid die al zo lang een kenmerk was van een Cox-voorstelling in het parlement met één druk op een mentale knop in een wilde en onstuitbare tirade die deed denken aan een scène uit *Monty Python*.

‘Dit parlement is een dood parlement. Het zou geen zitting meer moeten nemen. Het heeft geen moreel recht meer zitting te nemen op deze groene bankjes. [...] Dat willen ze niet horen, Mister Speaker. [...] Dit parlement is een schande.’

Inmiddels had de man zichzelf tot een staat van opwinding gebracht die het midden hield tussen komisch en beangstigend. Cox genoot zichtbaar van zijn morele woede jegens de activiteiten van zijn tegenstanders en begon bij het spreekgestoelte te draaien om zijn Conservatieve collega’s tot aanvallen van gerechtvaardigde verontwaardiging jegens de brexit-tegenstanders op te zwepen. Dat hij met zijn rug naar het Huis stond was zowel licht ‘wanordelijk’, in parlementair jargon, als ook bijzonder impopulair. Daarom onderbrak ik hem vriendelijk met een: ‘Meestal geef ik de juridisch adviseur geen stijladvies, maar zijn neiging om tijdens het orenen rond te kuieren is voor het Huis erg onaangenaam. Hij zou vol zelfvertrouwen en zelfverzekerd het Huis in de ogen moeten zien in de wetenschap dat het Huis elk woord wil horen.’

‘Ik vraag me af of u, Mister Speaker, in uw welverdiende pensioen, frontbenchers [prominente oppositieleden] nog een lesje wilt leren.

Dat zou dan het begin van een nieuwe en bijzonder roemrijke, of zelfs roemrijkere, carrière kunnen zijn,’ antwoordde Cox.

Als Cox zich opwond, wond hij ook zijn tegenstanders op. Barry Sheerman, al veertig jaar Labour-lid voor Huddersfield, was woedend en ontstak in een tirade; ik was even bang dat hij zou opstijgen. Sheerman beweerde dat hij bij zijn komst naar de Kamer medelijden met de juridisch adviseur had gehad en leek nu geschokt en vol afschuw dat Cox ‘geen enkele schaamte’ scheen te kennen.

‘Feit is dat deze regering de prorogatie op cynische wijze heeft gemanipuleerd om dit Huis te sluiten, zodat het zijn democratische rol niet heeft kunnen vervullen,’ protesteerde Sheerman.

Verontwaardigd kwam hij nu echt goed op stoom; hij zwaaide wild met zijn vinger naar Geoffrey Cox en beweerde op nog luidere toon: ‘Hij weet dat dat de waarheid is en dat hij hier met zijn advocatengrootspraak de waarheid staat te verdoezelen, en dat een man als hij, een partij als die van hem en een leider als deze premier spreken over moraal en moreel gedrag, dát is een schande!’

Cox veegde de aanval van tafel met het argument dat de oppositie om algemene verkiezingen moest vragen als ze de regering zo slecht vond. Maar het viel me op dat hij zich een stuk minder op zijn gemak voelde bij een aanval over waarom de regering geen getuigenverklaring had ingediend waaruit bleek dat de prorogatie slechts de standaard opmaat tot een nieuwe parlementszitting vormde. Cox stond erop dat het standpunt van de regering duidelijk voor het hooggerechtshof werd beargumenteerd, waarbij hij zich op het juridisch privilege beriep om de vraag niet te hoeven beantwoorden. Dat was ook zo, maar men had ervan uit kunnen gaan dat hooggeplaatste regeringsfunctionarissen was gevraagd om onder ede te getuigen. Als dat niet zo was – of ze hadden geweigerd dit te doen – zou dat vreemd zijn.

Het vermoeden bestond dat zulke verklaringen om een eenvoudige reden niet waren opgenomen: er zou moeten worden toegegeven dat het beperkende parlementaire debat over de brexit onderdeel was van de motivatie om de koningin het advies tot prorogatie te geven, waarbij de zaak van de regering danig werd ondermijnd.

Het alternatief zou mogelijkwerwijs functionarissen beschuldigen die met dat in gedachte voor prorogatie hadden gepleit. Van meeneed mocht uiteraard geen sprake zijn.

Niet voor het eerst stelde het Labour-parlementslid voor Rhondda, Chris Bryant, een relevante vraag, een vraag die ook al enkele weken door mijn hoofd speelde. Hij vroeg de juridisch adviseur of het een goed idee zou zijn als prorogatie in de toekomst alleen doorgang kon vinden als er in het Huis vóór was gestemd. Interessant genoeg omzeilde Cox de vraag, misschien wel omdat hij het stiekem met Bryant eens was of misschien omdat hij het niet nodig vond zich in de discussie te mengen. In het verleden had prorogatie natuurlijk altijd plaatsgevonden zonder de vraag om een mandaat van een parlementaire stemming. Maar binnen de meeste regeringen was er een meerderheid en dus zou er vóór zijn gestemd. Dat kon en wilde deze regering niet doen. Alsof de regering nog niet voldoende te schande was gemaakt, deed Geoffrey Cox er toen een schepje bovenop. Labour-parlementslid Clive Efford vroeg wanneer de juridisch adviseur zich ervan bewust werd dat het advies aan de koningin en anderen omtrent de redenen voor prorogatie niet juist was. Cox antwoordde krachtig, maar politiek gezien totaal niet snugger. In zijn woorden: ‘Dat zouden wij in advocatentermen een “wanneer bent u gestopt met uw vrouw slaan?”-vraag noemen. Ik accepteer de premisse van de vraag niet. Er is geen sprake van dat het hooggerechtshof ook maar enigszins van mening was dat enig gegeven advies willens en wetens misleidend was.’

Het Huis vatte de verwijzing naar de ‘wanneer bent u gestopt met uw vrouw slaan?’-vraag terecht verkeerd op, vooral, maar niet alleen, de vrouwelijke leden. Het mag dan een oud juridisch adagium zijn, maar een meer uitgekookte politicus en iemand die meer op de hoogte was van de eenentwintigste-eeuwse normen zou zo’n blunder niet hebben begaan. Het versterkte het gevoel dat Cox zich niet prettig voelde in de moderne wereld maar eigenlijk bij zijn geboorte in 1960 al zestig jaar oud was geweest. Toen Emma Hardy van Labour op een rustig moment opstond om haar beklag te doen dat Cox zijn taal moest leren matigen en geen grappen over huiselijk geweld zou moeten maken, was

Cox zo verstandig om een verzoenende toon aan te slaan. ‘Als ik iemand heb beledigd, dan mijn excuses daarvoor,’ zei hij.

Na de spoedeisende vraag aan Geoffrey Cox gingen we over tot andere zaken. Layla Moran stelde de regering vragen over Hacker House, een bedrijf in handen van een vriendin van Boris Johnson, Jennifer Arcuri, dat uit overheids gelden een subsidie van 100.000 pond had ontvangen; minister van Verkeer Grant Shapps had een verklaring afgelegd omtrent de ondergang van reisorganisatie Thomas Cook; en Michael Gove kwam met een verklaring getiteld ‘brexit readiness: Operation Yellowhammer’, waarin de regeringsvoorbereidingen voor een no deal-brexite werden omschreven. Zoals altijd betoonde Gove zich uitzonderlijk competent, zij het wel even zalvend, maar de verklaring straalde propagandistische stopper uit. Alsof ze onze veertiendaagse afwezigheid goed wilden maken en laten zien dat ze punten hadden om te berde te brengen, begonnen collega’s hun bijdragen te leveren, dus riep ik alle 87 reguliere Lagerhuisleden – de backbenchers – op die een vraag hadden, wat betekende dat het kruisverhoor van Gove meer dan twee uur duurde.

Er was nog eens een uur nodig voor een verklaring over Iran van de minister van Buitenlandse Zaken, Dominic Raab, voordat we bij de hoofdact en het beste – of slechtste, afhankelijk van hoe je de kwaliteit beoordeelde – nummer van de dag aankwamen in de vorm van een verklaring door de premier.

Ik zou de sfeer niet ‘opwindend’ willen noemen; dat zou te positief zijn en suggereren dat er sprake was van opwinding, spanning en misschien wel de constructieve leiding van macht. Het was erger, veel erger, dan dat. In de lucht hing rauwe, intense en pure woede aan beide kanten van het Lagerhuis, die des te alarmerender was door waar die tegen was gericht. Niet tegen de schuldigen van een externe gebeurtenis zoals een terroristische aanslag. Het was de woede van de premier jegens de oppositie, jegens tegenstanders uit zijn eigen achterban, het hooggerechtshof en tot op zekere hoogte jegens mij, als degene die tegenstanders de kans had gegeven hun bezwaren te uiten tegen de poging tot prorogatie van het parlement, waar ik mezelf openlijk tegen had uitgesproken.

Nog nooit in de meer dan twintig jaar in het Huis, een periode waarbinnen ook de felste debatten over de oorlog in Irak plaatsvonden, had ik zo'n vileine sfeer gevoeld. Tijdens de veertien minuten die de verklaring van de premier in beslag nam moest ik vier keer om orde verzoeken. Omdat we al meer dan twee weken niet bijeen waren geweest, wilde ik ervoor zorgen dat ieder parlamentslid de kans kreeg de premier vragen te stellen, ongeacht de tijd die dat zou kosten; uiteindelijk drie uur en elf minuten, met niet minder dan III vragenstellers vanuit de backbenchers en eenentwintig maal tussenkomst van mijn kant met de roep om orde.

De premier zette de toon. In zijn tweede zin had hij het over 'dit verlamme parlement'. Amper drie minuten later noemde hij een van de verhandelingen omtrent het verlaten van de Europese Unie, de zogenoemde Benn Act, waarin wordt gesteld dat de premier in bepaalde omstandigheden om uitstel van de brexit-datum diende te vragen, de 'Overgavewet' (Surrender Act). Kort daarop gaf hij aan dat hij dacht dat het hooggerechtshof 'onjuist had gehandeld door uitspraak te doen in een, in feite, politieke kwestie' – waar hij nog aan toevoegde dat dat in een tijd van grote landelijke controverse was gedaan. De premier was zichtbaar woedend op het hooggerechtshof en op zijn politieke tegenstanders. Over die laatsten zei hij dat ze 'de dienst in de rechtbanken uitmaakten'. De oppositie was – net als sommige rebellen uit de regeringsachterban – op haar beurt razend op hem, en terecht. Zijn belangrijkste eis was dat het Huis hem toestemming moest geven 'de brexit af te ronden' op 31 oktober of akkoord te gaan met algemene verkiezingen zodat het volk zelf kon oordelen of zijn partij en hij mochten regeren en de brexit oplossen, of dat zijn tegenstanders dat moesten doen.

In zijn antwoord aan Jeremy Corbyn noemde de premier opnieuw de 'Overgavewet', die, zo voegde hij er bondig aan toe: 'hij [Corbyn] had goedgekeurd'. Natuurlijk was de wet niet door één persoon of één partij goedgekeurd, maar door het hele parlement, na een stemming die door verschillende partijen en een aantal dissidente leden van zijn eigen partij werd gesteund. Dat wist Boris Johnson ook maar al te goed,

maar hij wilde er een persoonlijke zaak van maken en Corbyn in een kwaad daglicht stellen.

Ook bij het beantwoorden van de vraag van Nigel Dodds, partijleider van de Ierse Democratic Unionist Party (DUP) in het Lagerhuis, had de premier het weer over de ‘Overgavewet’ en rechtvaardigde hij zijn beschrijving met de woorden: ‘Dat is het, want het zou betekenen dat we “no deal” van tafel moeten vegen.’ Misschien was de premier bang dat hij zijn punt niet krachtig of vaak genoeg had gemaakt, want in zijn antwoorden aan andere collega’s gebruikte hij de term ‘Overgavewet’ nog eens vier keer.

Opvallend genoeg bracht Alison McGovern de kwestie van ‘politieke cultuur’ heel berekenend te berde. Ze noemde het een ‘giftige’ cultuur en de taal van de premier ‘heftig’ en vroeg hem te ‘beloven om te veranderen’. Johnson gaf toe dat de ‘gemoederen in het hele land hoog waren opgelopen’, maar stelde dat ‘de beste manier om tot een oplossing te komen’ – waarschijnlijk voor die opgelopen gemoederen – ‘is om de brexit af te ronden’. McGovern had aan de moord op haar vriendin Jo Cox gerefereerd en hoe de politieke cultuur toe was aan verandering. De premier besloot echter niet rechtstreeks op dit punt in te gaan.

Uit het antwoord aan voormalig kabinetsminister voor de Conservatieven, Justine Greening, die had gezegd dat een wetsvoorstel dat door het Huis was aangenomen een ‘Overgavewetsvoorstel’ noemen getuigde van ‘ernstig gebrek aan respect’ jegens het Lagerhuis, sprak openlijke verachting van de premier.

Er hing een vreselijke sfeer. Rustig maar streng onderstreepte ik nog eens de hoge waarde zoals uiteengezet in het boek *Erskine May* (de bijbel van de parlementaire gang van zaken) over matiging van taalgebruik en prettige omgang. Direct daarop sprak de premier weer over de ‘Overgavewet’.

Paula Sherriff, kiesdistrictbuur van wijlen Jo Cox, riep de premier op zich niet te verlagen tot het gebruik van ‘beledigende, gevaarlijke of opruiende taal’ als het ging om wetgeving waarin hij zich niet kon vinden. Aanvankelijk was zijn antwoord dat hij nog nooit ‘zulke klinkklare onzin had gehoord’. Dit leidde bij de oppositie tot verontwaardiging en

woede. Ik riep op tot kalmte, waarna de premier uitlegde waarom hij de Benn Act zo omschreef, waarbij hij het woord ‘overgave’ nog tweemaal gebruikte. In reactie op verdere vragen liet de premier het woord ‘overgave’ met betrekking tot de Benn Act nogmaals vallen en voegde hij er voor de zekerheid de woorden ‘capitulatie’ en ‘vernedering’ aan toe.

De taal die tot zo’n oproer leidde werd kennelijk niet per ongeluk gebezigd. Er was opzet en berekening in het spel om zijn ‘het parlement tegen het volk’-verhaal kracht bij te zetten, een verhaal dat duidelijk tijdens een toekomstige verkiezingscampagne grootschalig zou worden ingezet. Johnson, opgezweept door zijn aangeboren zelfvertrouwen, de luide steunbetuigingen van de meeste Conservatieve parlementsleden en de overtuiging dat zijn boodschap een winnende boodschap was, ging er vol voor. Hij benadrukte zijn scenario nog eens met onverminderde kracht.

Maar zijn agressieve en vijandige aanpak kende op de korte termijn een keerzijde. Op dat moment had hij de steun van de oppositieleden nog altijd nodig bij elke deal die hij met de EU kon sluiten. Zo’n fanatieke confronterende toon en houding zouden hem die steun hoogstwaarschijnlijk niet opleveren.

Verschillende parlementsleden sprongen meteen na de discussies over de verklaring van de premier op om hun moties van orde kenbaar te maken. Ik wist niet precies wat die zouden zijn, maar er was me verteld dat ze te maken hadden met de premier en zijn verklaring. Ik liet Johnson weten dat het hoffelijk zou zijn voor de eerste bijdrage te blijven, afkomstig van minister van Financiën binnen het schaduwkabinet John McDonnell. Dat leek hij aanvankelijk wel van plan. Ik stelde voor dat hij daarbij zou gaan zitten, maar hij was van gedachten veranderd en vertrok. Later liet hij me per sms weten dat het niet zijn bedoeling was onbeleefd te zijn, maar dat hij gewoon had besloten zich aan zijn aanvankelijke plan te houden en meteen aan het einde van het vragenvuur over zijn verklaring te vertrekken. Eerlijk gezegd was dat nogal achterbaks van hem. De waarheid was dat hij het gewoon zat was. Het kon hem geen moer schelen hoe ik of wie dan ook dacht over zijn vertrek uit de Kamer. De premier kwam hierdoor niet zo goed uit

de verf, maar in het grote geheel was het onbelangrijk.

Het moet gezegd worden dat Jeremy Corbyn later die dag opmerkte dat we de boodschap van respectvolle behandeling naar buiten moesten brengen. Deden we dat niet, dan zou dat mensen met geweld in de zin sterken. Hij drong erop aan dat ik de partijleiders bijeen liet komen om een gezamenlijke verklaring op te stellen. Daar ging ik mee akkoord en dus nodigde ik alle partijen uit in het Speaker's House – een bijeenkomst die werd bijgewoond door Jeremy Corbyn, Ian Blackford, Jo Swinson, Nigel Dodds, Anna Soubry, Liz Saville-Roberts, Caroline Lucas, en voor de Conservatieven Mark Spencer, de *chief whip* (degene die voor aanvang van een stemming zorgt dat al zijn partijleden aanwezig zijn) –, waarna de verklaring werd afgegeven.

Aan het einde van die noodlottige 25 september had ik van half-twaalf 's morgens tot even voor elf uur 's avonds de zaken van het Huis voorgezeten, zonder pauze. Het was me een voorrecht. Toch was de sfeer erger dan ik ooit had meegemaakt. Beide kanten van het Huis toonden rancune, zwartmakerij en minachting voor het standpunt van tegenstanders.

De volgende dag liet ik mijn collega's weten dat we onszelf in een slecht daglicht hadden gesteld en dat dat moest veranderen. Het gebruik van de woorden 'overgave' en 'capitulatie' door de premier vond ik absoluut niet prettig, maar er was geen sprake van 'wanorde'. Vrijheid van meningsuiting is belangrijk. Ik geloof niet dat het Johnsons opzet was om geweld of wanorde op te roepen. Het was gewoon een meedogenloze poging om steun te krijgen voor de brexit, voor zijn partij, en zeker niet te vergeten voor zichzelf. In mijn optiek mag zijn hele brexit-aanpak dan misplaatst, onverantwoord en schadelijk voor het landsbelang van Groot-Brittannië zijn, maar dat was geen reden om hem vanaf mijn voorzittersplek censuur op te leggen. Ik kon tot terughoudendheid oproepen en dat deed ik dan ook. Maar ik kon er niet op stáán.

Dat was het hoogtepunt van de laaiende strijd over de prorogatie. Noch Geoffrey Cox aan het begin van het gebeuren, noch Boris Johnson aan de afsluiting toonde ook maar een spoortje berouw of wroe-

ging. Ze gedroegen zich zelfs nog minder verzoenend dan ze zouden hebben gedaan als ze de rechtszaak hadden gewonnen. Het land kreeg weer eens een oude waarheid te zien: mensen zijn bozer als ze verliezen.

De hele toestand was weken daarvoor begonnen. Eind augustus was ik met mijn vrouw Sally en onze drie kinderen op vakantie in Turkije toen ik voor het eerst op internet een toespeling zag op het feit dat de regering zou proberen het parlement ergens tussen 9 en 12 september te laten prorogeren. Zoals gebruikelijk zou het Huis naar verwachting in september terugkeren om twee weken in zitting te gaan, alvorens het reces plaatsvond vanwege het partijcongresseizoen. In Westminster heerste de verwachting dat de regering wilde dat het parlement op maandag 7 of dinsdag 8 oktober weer in zitting zou zijn. Toch waren er gegronde geruchten dat dissidente Conservatieve backbenchers en de oppositie zouden proberen deze tijdsplanning aan te passen zodat het parlement meteen na het Conservatieve partijcongres weer bijeen zou komen, waardoor er wetgeving tegen een no deal-brexiteit kon worden opgesteld.

Nu, eind augustus, met het parlement op zomerreces, kondigde de regering plotseling aan dat er plannen waren om de zitting in september in te korten, te halveren zelfs, en pas op 14 oktober weer bij elkaar te komen. Op die dag zou de opening van het parlementaire jaar plaatsvinden en pas de week daarop was er ruimte voor stemmingen, een paar dagen na de EU-vergadering van 17 tot en met 19 oktober. In die vergadering moest de regering een brexit-deal weten te krijgen, wilde Groot-Brittannië de EU op 31 oktober zonder chaos verlaten.

De officiële oppositie was niet geraadpleegd. Voor zover ik weet was er ook geen enkele andere partij om advies gevraagd. Mij was zeker niet om advies gevraagd. In een summier aankondiging liet de premier weten dat hij van plan was het parlement voor vijf weken te sluiten en pas enkele dagen voor de EU-vergadering weer te openen, maar zonder dat parlementsleden de kans kregen voor die historische top over de brexit te debatteren en te stemmen. Alleen een regering die alle respect was verloren voor het parlement als instituut, en voor een groot aantal parlementsleden persoonlijk, kon van mening zijn dat dit een goede

manier was om staatszaken af te handelen. Het was een schande.

De speaker van het Lagerhuis geeft maar zelden een persbericht af. Wat we te zeggen hebben, zeggen we tegen het Huis. Ook bij mij was dat de gang van zaken. Maar het Huis was met reces. Dit waren geen normale tijden. Het leek me niet juist om geen reactie te geven op dat willekeurige bevelschrift van Downing Street 10, tegen het parlement gericht en opzettelijk uitgestuurd om het buiten zitting op het verkeerde been te zetten. Voordat ik met mijn gezin ging lunchen pende ik een verklaring die onmiddellijk door het persbureau moest worden uitgegeven:

De regering heeft geen contact met me opgenomen, maar als de beweringen dat ze het parlement willen prorogeren waar zijn, dan zou die stap een constitutionele schande betekenen. Ongeacht de inkleding is het zonneklaar dat het doel van prorogatie nu zou zijn om het parlement te verhinderen over de brexit te debatteren en zijn taak te vervullen richting te geven aan het land. In dit vroege stadium van zijn premierschap zou de premier moeten proberen zijn democratische geloofwaardigheid en juist zijn toewijding aan een parlementaire democratie te vestigen, in plaats van die te ondermijnen.

Mijn reactie dat de stap van de regering was bedoeld om het parlement te dwarsbomen in het debatteren en besluiten over een brexit-aanpak vond veelvuldig weerklank. Zoals we al hebben gezien, ontkende de regering dat de prorogatiepoging ook maar iets met de brexit te maken had. De premier merkte daarbij op dat het puur ging om het openen van een nieuwe sessie van het parlement om na de lange sessie vanaf juli 2017 nieuw beleid te laten zien.

Hoewel Johnson aangaf dat er vóór de EU-vergadering tijd voor een brexit-debat zou zijn, was het wel duidelijk dat er in die oktoberdagen in de aanloop naar die EU-vergadering geen kans bestond voor een daadwerkelijke stemming over de brexit, zelfs al zou het Huis zijn wensen duidelijk kenbaar maken. In de eerste week van september had

het Huis echter wel de kans om over de brexit te debatteren en zelfs te proberen adequate wetgeving uit te vaardigen. Vanuit het hele Lagerhuis vroegen parlementsleden mij om toestemming het Huis te vragen akkoord te gaan parlementstijd in te ruimen om een wetsvoorstel te introduceren teneinde een zogenoemd hard, no deal-vertrek uit de EU te blokkeren. Onder artikel 24 in het Reglement van Orde (Standing Orders, 2024), waarin regelingen vastliggen voor een spoeddebat, was het verzoek legitiem. Ik willigde het verzoek in. Die parlementsleden wonnen de stemming, introduceerden de zogenoemde Benn Act en dat werd door het parlement goedgekeurd, zodat het in een wet werd omgezet.

Er zou gesteld worden dat het niet de bedoeling van ministers was om het parlement te dwarsbomen bij de brexit, aangezien de regering niet prorogeerde om het parlement die eerste week in september het debat onmogelijk te maken en – zo bleek – wetgeving over de brexit uit te vaardigen. Maar in mijn optiek bewijst dat slechts dat ze een tactische fout begingen, niet de ballen hadden het parlement per direct te sluiten en ten onrechte van mening waren dat tegenstanders hun zaakjes niet op tijd op orde zouden krijgen.

Waarschijnlijk rekenden ze erop dat het bij een volledige en plotse sluiting moeilijker zou zijn om aannemelijk te maken dat die niets met de brexit te maken had. Dat is waar. Maar omdat het hun doel was het Lagerhuis op het gebied van de brexit te dwarsbomen, zou dat wel zo eerlijk zijn geweest. Het zou echter wel hebben geleid tot een nog groter oproer en voor dat vooruitzicht moeten ze zijn teruggedeesd.

Het zwakke punt in de aanpak van de regering kwam aan het licht toen Gina Miller en anderen de zaak rond prorogatie voor het gerechtshof brachten. Volgens ministers had de drijfveer achter de prorogatie niets te maken met de brexit en waren de doorlopende debatten niet bij het advies aan de koningin meegenomen. Toch legde geen enkele minister of regeringsfunctionaris een getuigenis af voor het hooggerechtshof. Dit wakkerde, zoals al duidelijk is geworden, het algemene vermoeden aan dat de ministers en functionarissen niet het risico wilden lopen meened te plegen door tegenover een hof datgene

te verklaren wat weersproken kon worden door wat ze erbuiten zeiden, hetzij onder elkaar, hetzij in contact met de koningin.

Verder bewijs – als dat al nodig was – dat een officiële opening door de koningin niet de voornaamste drijfveer vormde voor de ministers kwam in die tweede week van september. De regering had een motie ingediend voor vervroegde algemene verkiezingen. Daar was een tweederdemeerderheid voor nodig, die naar verwachting niet zou worden verkregen. Was dat wel het geval, dan zou het Huis al snel niet alleen worden geprorogeerd maar helemaal ontbonden worden voor algemene verkiezingen – verkiezingen waarin ik absoluut niet van plan was mee te doen. Om elke mogelijkheid dat het Huis vóór mijn afscheid niet meer in zitting zou zijn af te wenden, zei ik op 9 september tegen het Huis dat mijn ambtstermijn als speaker en parlementariër tot een eind zou komen als het parlement werd ontbonden, als ze die avond voor verkiezingen zouden stemmen. Anders zou ik bij het afsluiten van het werk op 31 oktober ontslag nemen.

Uiteindelijk kreeg de verkiezingsmotie geen vereiste meerderheid. De ministers hadden toestemming van de koningin gevraagd tot prorogatie en die ook verkregen. Die dag, 9 september 2019, was de ceremonie in het parlement om de prorogatie uit te spreken niet meer dan dat: een ceremonie. Normaal gesproken hangt er geen controverse rond de prorogatie van het parlement. De prorogatie behelst dan de paar dagen vanaf het einde van een parlementaire sessie, waarbij het Huis niet in zitting is, tot de opening van de volgende. In dit geval vormde het de kern van een laaiende politieke strijd en een rechtszaak lag in de lijn der verwachting. Ik speelde mijn rol in de ceremonie met de grootste terughoudendheid, omdat de prorogatie ook doorgang zou vinden als ik dat niet deed. Ik was echter niet bereid tot hypocrisie door me te gedragen alsof dit een normale prorogatie was. Vanaf mijn voorzittersplek liet ik er geen twijfel over bestaan dat dat niet zo was, dat ik wist dat veel leden in de Kamer wilden blijven en dat ik de prorogatie zag als een fiat van de uitvoerende macht.

Ik had me zichtbaar en hoorbaar de woede van de regering op de hals gehaald, maar voor het spreken van de waarheid ga ik me niet

verontschuldigen. De zaak werd voor het hooggerechtshof gebracht en de elf rechters die de zaak hoorden namen hun verantwoordelijkheid bijzonder serieus op. Het draaide erom of het advies dat de premier de koningin had gegeven om het parlement te prorogeren wettelijk was geweest en de juridische consequenties ervan niet.

De voorzitter van het hooggerechtshof, Lady Hale, maakte het oordeel van het hooggerechtshof op dinsdag 24 september bekend en verklaarde hoe zij en haar mederechters tot dit oordeel waren gekomen. Voor hen was de eerste vraag of de wettigheid van het advies van de premier aan Hare Majesteit 'justitiabel' kon worden genoemd; dat wil zeggen, onderworpen aan een proces voor een gerechtshof.

Het Hof bepaalde dat het dat was. Het haalde daarbij precedentes uit het verleden aan en ging zelfs terug tot aan de zeventiende eeuw. Het Hof liet geen twijfel bestaan over de beperkingen van de prerogatieve macht. Ten eerste hield de doctrine van de parlementaire soevereiniteit in dat het het parlement mogelijk moet worden gemaakt wetten op te stellen waar eenieder zich aan dient te houden. Als de uitvoerende macht, door het gebruik van het prerogatief, zo lang als ze belieft het parlement zou hinderen zijn macht uit te oefenen om wetten te maken, zou deze notie worden ondermijnd. Het tweede fundamentele principe was dat van verantwoording. Om met de woorden van wijlen Lord Bingham, rechter en jurist, te spreken: 'Het regeren door een premier en het kabinet die samen verantwoordelijk zijn en verantwoording aan het parlement afleggen vormt het hart van de Westminster-democratie.' Lady Hale concludeerde dat de macht tot prorogatie werd beperkt door de constitutionele principes waar die macht anders mee in strijd zou zijn.

Lady Hale en haar mederechters kwamen tot de slotsom dat deze zaak beschouwend de relevante beperking voor de macht tot prorogatie eruit bestond dat het besluiten tot prorogatie, of een vorst te adviseren dit te doen, onwettig zou zijn als daardoor de pogingen van het parlement om zijn grondwettelijke werkzaamheden uit te voeren werden gehinderd. Als de prorogatie, zonder redelijke rechtvaardiging, dat gevolg had, dan hoefde het Hof zich de vraag niet te stellen of de

premier met onwettige motivatie of doel handelde.

Het hooggerechtshof kwam tot de conclusie dat dit, in tegenstelling tot wat de regering al die tijd had beweerd, ‘geen normale prorogatie was in de aanloop naar een staatsopening’. Het parlement werd erdoor belemmerd zijn grondwettelijke rol te vervullen in vijf van de mogelijk acht weken tussen het einde van het zomerreces en de vertrekdag (uit de EU) van 31 oktober. Er was, zo benadrukte Lady Hale terecht, een heel verschil tussen het prorogeren van het parlement en een parlement dat in reces gaat. Geen van beide Huizen kon bij elkaar komen, debatteren of wetgeving invoeren zolang het parlement was geprorogeed. Tijdens een reces daarentegen was er ook geen zitting van het Huis, maar kon het parlementaire werk verder gewoon doorgang vinden.

Het hooggerechtshof had niet duidelijker kunnen zijn. Het advies van de premier aan Hare Majesteit was onwettig, niet geldig en had geen juridische gevolgen. Daaruit volgde dat de prorogatie zelf onwettig, niet geldig en zonder juridisch gevolg was. In de woorden van het Hof: ‘Het parlement is niet geprorogeed. Dat is het unanieme oordeel van alle elf rechters.’ Nu was het aan het parlement, en vooral aan de speaker en de voorzitter van het Hogerhuis, de Lord Speaker, om te besluiten wat de volgende stap zou zijn. Later die ochtend kondigde ik met het grootste genoegen aan de media aan dat er de volgende dag om halftwaalf ’s morgens een zitting van het Huis zou plaatsvinden.

De prorogatie van het parlement is geen onderwerp dat vaak bij journalisten of politiek wetenschappers ter sprake komt, laat staan bij het grote publiek. Toch werd het in de late zomer en herfst van 2019, zoals we hebben kunnen zien, het onderwerp van verhitte controverse.

Het kan mensen met weinig interesse in de politiek niet worden aangerekend dat ze dachten dat de prorogatie op zichzelf een zonde of wandaad was. Het kort verklaren van het concept zal deze recente strijd hopelijk niet alleen in perspectief plaatsen, maar ook aantonen dat de mislukte prorogatiepoging van de regering van 2019 niet de norm was, of zelfs maar normaal, maar een afwijking.

Simpel gesteld is prorogatie het middel waarmee er (anders dan door

ontbinding van het parlement, de opmaat naar onmiddellijke verkiezingen) een einde wordt gemaakt aan een parlements sessie. Het is een prerogatief dat op advies van de Geheime Raad, het orgaan bestaand uit parlementsleden en edelen dat advies aan Hare Majesteit uitbrengt, door de Kroon wordt uitgeoefend. In de praktijk is dit proces al meer dan een eeuw een formaliteit in Groot-Brittannië. De regering van dat moment adviseert de vorst prorogatie en de vorst willigt dat verzoek in. Geen enkel werk van een vorige parlements sessie kan aan een volgende worden overgedragen, tenzij er specifiek is geregeld dat bepaalde wetsvoorstellen worden overgedragen.

Bij een langdurige prorogatie vermindert duidelijk de invloed van het parlement op de manier waarop het land wordt geregeerd. Ik wil nog een keer benadrukken dat zolang het parlement is geprorogeed, parlementsleden en peers niet over regeringszaken en wetgeving kunnen debatteren, geen vragen aan ministers kunnen stellen, door middel van een parlementair comité een nauwkeurig onderzoek instellen naar regeringsactiviteiten of zelf wetgevingsvoorstellen indienen. Wat betreft de belangrijkste doelen staat het prorogeren van het parlement gelijk aan het sluiten van het parlement. Het parlement mag dan buiten werking zijn gesteld, de regering is dat niet. Ze kan 'gedelegeerde' wetgeving maken, zoals dat heet (een wet die niet wordt aangenomen middels een parlementsbesluit maar door een 'gedelegeerde' minister) en die van kracht laten worden, en haar andere prerogatieven uitoefenen. Er verandert niets aan de mogelijkheid om beleid te maken, besluiten te nemen en andere openbare taken uit te voeren.

Recente prorogaties van het Britse parlement waren erg kort. Al sinds de jaren tachtig duurde prorogatie zelden meer dan twee weken. Sterker nog, prorogatie tussen twee parlements sessies was doorgaans niet langer dan een week.

In 1997 werd het parlement voor ontbinding voorafgaand aan de verkiezingen bijna drie weken geprorogeed. Destijds protesteerden oppositiepartijen dat die lange prorogatie een 'schorsing' had moeten zijn, zodat de beperkte comités hun functie hadden kunnen blijven vervullen. Ze stelden dat prorogatie de gedragscommissie zou ver-

hinderen om voor de verkiezingen een rapport van de parlementaire gedragscommissie te publiceren betreffende de beschuldigingen van de zogenoemde Cash for Questions-zaak in het Lagerhuis (waarbij bepaalde parlementsleden ervan werden beschuldigd geld te hebben aangenomen om vragen in het parlement te stellen), en dat dit ook de bedoeling van de prorogatie was. De praktijk zou het leren.

De prorogatie had inderdaad als gevolg dat het rapport van de commissie pas na de verkiezingen van 1997 werd gepubliceerd.

In 2019 was het zo klaar als een klontje dat de uitzonderlijk lange prorogatie, die midden in het zomerreces, zonder overleg met de oppositiepartijen of mij als speaker door de regering was afgekondigd, tot doel had het parlement ten opzichte van de brexit te dwarsbomen. Uiteindelijk mislukte het prorogatiecomplot. Reden daarvan was dat het parlement in de eerste week van september wetgeving had uitgevaardigd om een no deal-brexit zonder democratische goedkeuring te voorkomen. Een andere reden was dat het hoogerechtshof de prorogatie onwettig verklaarde. De poging tot machtsmisbruik was verijdeld. Maar let wel, dat was het dus inderdaad: machtsmisbruik bedoeld om te voorkomen dat het parlement zijn zegje kon doen over de belangrijkste Britse openbare politieke kwestie in meer dan zeventig jaar. Iedere minister die nu zou doorzetten onder het voorwendsel dat het niet ging om het inperken van het brexit-debat maar om de dringende noodzaak om te zorgen voor een toespraak van de koningin bij de staatsopening – bepalingen die stuk voor stuk binnen veertien dagen achteloos terzijde zijn geschoven en waarvan er niet één daadwerkelijk is uitgevoerd – zit niet simpelweg fout. Het is een belachelijke leugen en een grote belediging van het verstand van parlementsleden, de media en burgers.

Hoe hatelijk en brutaal de prorogatiestrijd ook was, er was een soort gelijkenis met mijn ambtstermijn als speaker. In meer dan tien jaar voorzitterschap is mijn aanpak altijd geweest te proberen de betrekkelijke autoriteit en invloed van wetgevende instanties, en dan vooral het Lagerhuis, te versterken als het ging om de omgang met het uitvoerende orgaan, de regering. Het is nooit mijn taak geweest om op

te treden als jaknikker of stomme slijmjurk voor de uitvoerende tak van ons politieke systeem. Zoals ik al aangaf toen ik me in juni 2009 kandidaat stelde voor het voorzitterschap was het niet mijn bedoeling iemand te zijn, maar iets te bereiken. Dat iets was me hard maken voor het parlement, het Lagerhuis aanmoedigen de eigen kerntaken in de hand te nemen en volledig en onbeperkt het recht te doen gelden de regering van dat moment aan onderzoek te onderwerpen.

Regeringen hebben het liefst een passieve speaker die zich diplomatiek op afstand houdt en hen de dienst uit laat maken. In die rol heb ik nooit maar de minste interesse gehad. Binnen het bestuur van het Huis waren er ook altijd mensen die zich erg prettig voelden bij de status quo en die zich tegen elke verandering keerden die een bedreiging voor dat comfort en privilege vormde. Mijn taak was niet om er domweg te zitten en lui de gevestigde orde te besturen. Nee, die taak was om het beste te behouden en, alleen of met anderen, de rest te verbeteren. Als speaker had ik vooral de plicht me voor parlementsleden persoonlijk hard te maken, het parlement als instituut te promoten en te proberen het parlement meer te laten lijken op het land dat wij vertegenwoordigen. Te eindigen met evenveel explosieve controverses als ik was begonnen was wellicht een passende, zij het onverwachte, ontknoping van mijn ambtstermijn. De regering had zich tegen een parlement gekant dat terecht en resoluut had geweigerd door de knieën te gaan of het zwijgen te worden opgelegd. Ik voelde me bevoorrecht, en trots, om nog eenmaal mijn stem voor het parlement te laten horen.

Een kronkelig pad

Mijn grootouders van vaders kant heb ik nooit gekend. Jack Bercowich was in 1900 vanuit Galatz in Roemenië naar Groot-Brittannië getrokken, als een van de joden die uit angst voor het groeiende antisemitisme in zijn geboorteland een land wist te bereiken dat hoop op eerlijkere behandeling en een beter leven bood. Bij aankomst, vlak na zijn ouders Sam en Annie, was hij een jaar of zestien. Aanvankelijk verdiende Jack zijn boterham als gasinstallateur, maar later ging hij de wolhandel in en voor zover ik weet bleef hij daarin het grootste deel van zijn verdere leven werkzaam. Hij ontmoette landgenote Annie, Annie Rothman, en trouwde met haar. Zij was 23 en Jack Bercowich 27 jaar oud toen ze elkaar in de synagoge aan Wellington Road in Stoke Newington het jawoord gaven. Ze gingen in Hackney wonen en kregen vier kinderen: Bella, die voor zover ik me kan herinneren in Zwitserland woonde en die ik nooit heb ontmoet, Reuben, voor mij beter bekend als oom Ralph, die een halve eeuw geleden halverwege de vijftig stierf aan kanker, Samson, die voor mijn geboorte ruzie kreeg met zijn broers en zus en die ik nooit heb ontmoet, en Charles, mijn vader, geboren in juli 1920.

Soms had ik het met mijn vader over zijn ouders en hij had alleen maar warme herinneringen aan hen. Mijn vader zei altijd dat zijn vader een gemakkelijke man was – wat niemand ooit van mijn vader of mij zou zeggen – die het leven nam zoals het kwam en niet meer dan middelmatig verdiende. Volgens mijn vader was zijn vader beminlijk, maar niet de sterke persoonlijkheid die zijn moeder was. Zij kon

kortaangebonden zijn en had de neiging te klagen over hoe moeilijk het was haar kinderen met zo weinig geld groot te brengen.

Mijn grootmoeder van moeders kant, Elsie Ellis, heb ik wel gekend en ik was dol op haar. Oma was klein, amper één meter vijftig, en tener gebouwd. Ze had blonde krullen en opvallende blauwe ogen. Ze werd geboren in 1906 en woonde het grootste deel van haar leven in Huddersfield. Als jong meisje was ze erg knap en ze had een romance, zo heb ik vernomen, met een plaatselijke rijkelui sknul, die bij het schokkende nieuws dat ze zwanger was en van plan de baby te houden, prompt de benen nam en nooit een cent heeft bijgedragen aan de opvoeding van mijn moeder, Brenda.

In de dertig jaar dat ik oma heb gekend voordat ze dement werd en begin jaren negentig naar een verzorgingstehuis moest, was ze een lieve, warme en ruimhartige vrouw; een van de tactvolste en vredelievendste mensen die ik ooit heb ontmoet. Maar hoe zachtaardig en ruimhartig ze ook was, als iets haar raakte was ze niet makkelijk. Ze was in verwachting geraakt van mijn moeder en liet zich niet tot een abortus dwingen. Ze zou het kind opvoeden en haar best doen. Ik weet nog dat mijn moeder zei dat oma haar leven lang Labour had gestemd, ze vond Harold Wilson – zelf ook afkomstig uit Yorkshire natuurlijk – een groots man over wie ze geen kwaad woord wilde horen. Ze had een methodistische achtergrond en daar lag haar voorkeur ook. Ik kan me niet herinneren dat ze ooit rookte of dronk, maar haar enige, bescheiden verzetje – het kostte haar omgerekend naar de waarde van vandaag de dag misschien hoogstens 1 pond per week – was de bingo in een plaatselijke club voor ouderen. Daar liep oma niet mee te koop, maar ze hield het ook niet verborgen. Op een bepaald moment kwamen haar zussen erachter en togen ze in plechtige stoet naar haar toe om erop aan te dringen haar zonde af te leggen. Mijn moeder en ik waren hier boos over en gaven oma duidelijk te verstaan dat ze moest doen waar ze zin in had en zich niet door een vrome en ongevraagde preek moest laten ompraten.

Mijn vader werd geboren op 7 juli 1920 en bracht zijn jeugd door in het East End van Londen. Op de middelbare school in Hackney deed

hij het goed. Als volwassene had hij een keurig handschrift en kon hij zich in gesprekken uitstekend redden. Hij sprak zonder haperen, grammaticaal correct, in hele alinea's. Mijn moeder zei altijd gekscherend dat mijn vader het nooit met één woord zou doen als hij er ook honderd kon gebruiken, en die breedsprakigheid heb ik van hem. Gek genoeg voor iemand die van nature zo'n getalenteerd spreker en schrijver was, had hij totaal geen belangstelling voor lezen, met uitzondering dan van de krant.

Mijn vader vertelde me dat hij als jongeman kort had overwogen advocaat te worden. Maar eind jaren dertig en begin jaren veertig werd de advocatuur, zoals zelfs nu ook nog, beoefend door voornamelijk welvarende mannen en vrouwen opgeleid aan privéscholen. Dat was mijn vader niet. Zijn ouders verwachtten van hem dat hij zijn opleiding afmaakte, een baan zocht, brood op de plank bracht en daarmee zichzelf en het huishouden onderhield. Gelijkmoeedig accepteerde mijn vader deze situatie en jarenlang werkte hij voor London County Council, de gemeente Londen dus.

Veel later, in de jaren vijftig, vroeg zijn oudere broer Reuben, die Ralph werd genoemd, mijn vader om als junior partner in zijn tweedehandsautozaak te komen werken en dat aanbod nam hij maar wat graag aan. Enkele jaren hadden ze hun handel aan Warren Street in Londen, voordat ze uiteindelijk een pand kochten aan Homestall Parade in Colindale: de trotse thuisbasis van Bercow Motors totdat mijn vader vanwege zijn slechte gezondheid en verslechterende financiën de zaak in 1974 moest verkopen. Waarschijnlijk werd dit besluit bespoedigd door een voorval enkele jaren eerder. Mijn vader had bewust een excrimineel in dienst genomen die voor verschillende overtredingen had gezeten, maar mijn vader ervan had weten te overtuigen dat die tijd nu achter hem lag. Ze leken goed te kunnen samenwerken, maar op een dag werd mijn vader aangevallen. Hij werd met een prop in zijn mond vastgebonden en met een vuurwapen bedreigd terwijl de dieven de kluis leeghaalden. De politie was ervan overtuigd dat er sprake was van hulp van binnenuit, maar daar was geen bewijs voor. Inmiddels was Ralph allang dood, werd de verkoop van auto's zwaar getroffen door de

stijgende olieprijs wereldwijd en de economische puinhoop die daaruit voortvloeide, en wist mijn vader dat hij het hoofd maar met moeite boven water zou kunnen houden.

Ik weet dat een verkoper van tweedehandsauto's vaak belachelijk wordt gemaakt en weggezet als een louche handelaar, typetje Del Boy uit de Britse tv-serie *Only Fools and Horses*. Maar ik kende mijn vader. Een groot zakenman was hij niet, dat is waar. Risico's meed hij het liefst, als hij een paar dagen niets had verkocht werd hij zenuwachtig en, wat in grote mate eervol was, hij was absoluut niet meedogenloos. Hij was strikt eerlijk en daar had ik respect voor. Nadat hij de zaak had verkocht, werkte hij als taxichauffeur totdat hij door zijn slechte gezondheid op zijn 61ste werd gedwongen te stoppen met werken.

Mijn moeder, Brenda Bailey, werd op 18 november 1928 in Huddersfield geboren als enig kind van een alleenstaande moeder. Op haar veertiende kwam ze van de middelbare school en ging aan de slag als jongste verslaggever bij de *Huddersfield Examiner*. Ik weet niet of een stuk door haar geschreven proza de doorslag gaf of dat het gewoon een goed sollicitatiegesprek was, maar ik kan me voorstellen dat mijn moeder hoe dan ook succes had. Ze was haast wel zeker minder academisch dan mijn vader en veel minder goed in wiskunde, net als ik. Maar in Engels blonk ze uit. Ze had gevoel voor uitdrukkingen en slogans, een talent dat ze als volwassene veel later ontwikkelde door ontelbare wedstrijden te winnen waarbij je een pakkende slagzin moest verzinnen die aantoonde waarom je een bepaald product goed vond. Hoewel ze minder spraakzaam was dan mijn vader of ik, schreef en sprak ze toch zonder moeite en ik weet zeker dat ze uitstekend een vraaggesprek kon voeren.

Zoals ook mijn vader van school moest om geld te gaan verdienen, zo werd mijn moeder een paar jaar later in Yorkshire door dezelfde druk gedreven. Ze had niet zozeer een ongelukkige jeugd, maar ze vond het vervelend dat ze doordeweeks bij familie verbleef terwijl oma aan het werk was, omdat ze wist dat ze haar moeder vijf dagen niet zou zien. Haar hele leven had mijn moeder een hekel aan zondag en langzaam werd me duidelijk waarom. Die dag deed haar denken

aan het alleen zijn, gescheiden zijn van haar moeder en opgevoed worden door een strenge tante en haar man. Als kind was mijn moeder gek op lezen. Ze zat regelmatig in de bibliotheek, vond het heerlijk om af en toe naar de bioscoop te gaan en genoot zelfs nog meer van het zeldzame pleziertje van een musicalbezoek. Helaas zat alles wat echt geld kostte er niet in. Pianoles, dansen of tennis, dingen die voor sommige rijkere schoolgenootjes wel waren weggelegd, vielen allemaal buiten haar mogelijkheden omdat oma dat eenvoudigweg niet kon betalen. Het ontbreken van mogelijkheden heeft mijn moeder gevormd en werd een belangrijke drijfveer om ervoor te zorgen dat mijn oudere zus Alison en ik alle kans kregen om als kind hobby's te ontwikkelen.

Hoewel mijn moeder plezier leek te scheppen in haar baan als junior verslaggever, vond ze het leven in Huddersfield over het algemeen te beperkend. Met haar licht impulsieve aard kondigde ze op haar zeventiende aan dat ze in Londen ging wonen en werken. Ze wist een baan als kantoorassistent te bemachtigen, volgde een cursus typen en steno en ging vervolgens als secretaresse aan de slag, meestal voor advocaten. Mijn vader woonde inmiddels bij zijn oudere broer Ralph en diens vrouw Betty in het noorden van Londen en er is me verteld dat mijn ouders elkaar op een dansfeest hebben ontmoet.

De ouders van mijn vader waren praktiserende liberale joden en mijn vader volgde hen daarin. Mijn moeder was een methodist uit Yorkshire, al ging ze niet regelmatig naar de kerk. Mijn vaders ouders vonden haar aardig, maar beiden waren van mening dat het idee dat ze zouden trouwen onverstandig was. Een behoorlijke tijd werd er in alle ernst een ritueel uitgespeeld. De vader van mijn vader, Jack, zei tegen hem: 'Charlie, Brenda is een lieve meid, maar je kunt niet met haar trouwen. Ze is niet joods. Jongen, het gaat niet om mij. Je hoeft je over mij niet druk te maken, maar je lijkt niet te zien wat je je moeder aandoet; die is helemaal overstuur. Je zult al je trouwplannen moeten laten varen.' Ondertussen liet mijn vaders moeder, Annie, hem weten: 'Charlie, Brenda is een lieve meid, maar je kunt niet met haar trouwen. Ze is niet joods. Het gaat niet om mij. Ik vind het niet erg, maar je lijkt

niet te zien wat je je vader aandoet; die is vreselijk overstuur. Je zult al je trouwplannen moeten laten varen.'

Mijn vader was dol op zijn ouders, maar hij hield ook van Brenda en hij wilde met haar trouwen, het liefst zonder een breuk met zijn ouders te riskeren, en liever nog: met hun zegen. Daar zou Ralph een glansrijke rol in vervullen. Het was begin 1956. Hij zei tegen zijn ouders dat mijn vader bijna 36 jaar oud was, voor die tijd vrij oud om voor het eerst te trouwen. Zoals hij het onomwonden zei: 'Charlie is een lelijke sukkel. Hij mag van geluk spreken dat hij de aandacht van zo'n lieve, charmante jonge vrouw als Brenda heeft getrokken. Maak zijn geluk niet kapot met jullie bezwaren. Brenda is bereid zich tot het jodendom te bekeren.' Mijn grootouders lieten zich vermurwen. Er werd een datum geprikt en op 13 december 1956 trouwden mijn ouders. Voor zijn diplomatieke optreden zal ik oom Ralph altijd dankbaar zijn, omdat ik dit verhaal anders niet had kunnen vertellen.

Hoewel ik mijn ouders heb geprezen om hun communicatieve vaardigheden, hadden ze het verbazingwekkend genoeg nooit over een kinderwens gehad. Mijn moeder wilde graag kinderen en nam aan dat mijn vader dat ook wilde, maar ze kwam er tot haar schrik achter dat dat niet zo was. Dat was niet omdat mijn vader een hekel aan kinderen had, maar omdat hij bang was onvoldoende de kost te kunnen verdienen. Mijn moeder werkte om hem ervan te overtuigen dat ze het wel zouden redden, en met succes: in augustus 1960 werd Alison geboren en ik volgde in januari 1963. Inmiddels woonden we in een kleine bungalow aan Abercorn Road in Mill Hill, waar ik me niets van kan herinneren. Eind 1964 verhuisden we naar Woodside Park, waar mijn ouders een twee-onder-een-kapwoning met drie slaapkamers en een tuin kochten. Southover 108 zou de daaropvolgende dertien jaar ons thuis zijn.

Mijn vader was ouderwets. Hij wilde en verwachtte de kostwinnaar te zijn. Hij wilde niet dat zijn vrouw een baan buitenshuis had en eerlijk gezegd vond ze het prima om fulltime moeder te zijn. Meestal konden Alison en ik het redelijk met elkaar vinden en als we ruzie hadden, zoals alle broers en zussen, dan kwam dat meestal door mij.

Alison was, en is, vriendelijk, een harde werker, loyaal en een geweldige zus. In de herfst van 1964 ging ze naar de basisschool Frith Manor, aan Lullington Garth in Woodside Park, en ik volgde in 1967. Allebei hielden we van Engels en geschiedenis maar waren we minder goed in wis- en natuurkunde. We deden allebei graag aan sport op school; Alison was een uitstekende korfballer en ik vond voetbal erg leuk, al was ik er niet heel goed in. Ik greep elke kans aan om te spelen en net als iedereen uit Noord-Londen was ik voor Arsenal of voor Tottenham. Op mijn achtste zei een familielid tegen me dat Arsenal het team was om te supporten en sinds die tijd ben ik een toegewijd fan.

Met mijn geringe lengte, tengere bouw, bruine ogen en bruin haar was ik lichamelijk gezien niet erg imposant of sterk, en eerlijk gezegd geen goede sporter, al was ik slank, fit en zeker in staat (en geneigd) om uren te rennen. Ook was ik extreem competitief en had ik een hekel aan verliezen. De traditionele Britse houding dat het niet om het winnen ging maar om het spel was mij vreemd. Ik kende de regels en hield me daar ook aan, maar waar mogelijk vond ik winnen enorm belangrijk en bij elke wedstrijd gaf ik mezelf helemaal.

Ik was echter wel een zelfverzekerde spreker, praatte vaak voor mijn beurt in de klas en werd ooit een wandelend woordenboek genoemd. Mijn blokfluitspel was middelmatig en zingen ging me zelfs nog slechter af, wat – afgezien van het feit dat ik regelmatig meneer Geaney het bloed onder zijn nagels vandaan haalde – voldoende reden was om in 1973 uit het schoolkoor te worden gezet; iets waar ik de afgelopen 45 jaar de schande van heb gedragen met alle gelatenheid en vastberadenheid die ik kon opbrengen.

Dus in sport of muziek maken blonk ik niet uit. Daarnaast bakte ik niets van handenarbeid. Maar tegenover de waslijst van mislukkingen stond dat ik dol was op de toneellessen op school. Ik herinner me nog dat ik in mijn vijfde schooljaar, aangemoedigd door meneer Geaney, Noach speelde in *De ark van Noach* en dat was ontzettend leuk. Dat betekende niet dat ik helemaal niet zenuwachtig was, maar wel dat ik er een enorme adrenalinekick van kreeg. Ik genoot van het leren van mijn tekst, het contact met de andere spelers en een genietend publiek dat

mijn enthousiasme nog verder aanwakkerde. Het jaar daarop was John Stringer mijn klassenleraar, die zich maar al te bewust was van mijn zwakke kanten, maar mijn sterke ook leek te waarderen. Hij deed er alles aan het beste in zijn leerlingen naar boven te halen en was zonder twijfel de beste leraar in mijn basisschooltijd. We konden het geweldig goed met elkaar vinden en in mijn zesde jaar voerden we *David en Goliath* op, rollen die toepasselijk door mij en hem werden gespeeld.

Op Frith Manor had ik mijn eerste echte politieke ervaring. In 1972 werd er een schoolverkiezing georganiseerd. Dat jaar waren er geen algemene verkiezingen en vaak zet dat feit scholen ertoe aan hun eigen verkiezingen te organiseren. Ik kan me niet herinneren dat ik zelf op een partijprogramma stond, maar mijn schoolvriend Shamit Saggat, nu een succesvol wetenschapper, wel. Hij was kandidaat voor de Liberalen en ik herinner me nog dat hij een vroegrijpe, kundige en erudiete toespraak hield voor centumpolitiek. Het probleem bij hem was dat zijn uitzonderlijke kennis en wetenschappelijke manier van spreken een aantal van zijn medeleerlingen boven de pet gingen en hij kreeg minder stemmen dan hij had moeten krijgen.

Ik voerde daarentegen campagne tegen schoolmaaltijden. Dat kan terecht worden gezien als raszuiver opportunisme van mijn kant, omdat die maaltijden niet erg lekker waren. Op mijn negende had ik nog geen ideologische dorst naar het voeren van strijd ontwikkeld en richtte ik me liever op de eenvoudige retorische boodschap dat de maaltijden niet te vreten waren en dat leerlingen op mij moesten stemmen als ze mijn roep om radicale verandering steunden. Ik kreeg 35 stemmen, eindigde op de tweede plaats en kon de lof van een plaatselijke krant in ontvangst nemen, die mijn 'sterke podiumpersoonlijkheid' prees. Nicola Crowther, de beste van de klas en zover ik me herinner een uitblinker in alle vakken en taken, was met 63 stemmen de winnaar, maar ik vond mijn prestatie erg bemoedigend.

Het was ook in mijn basisschooltijd, al was het dan niet via school, dat ik verslaafd raakte aan tennis. Ik schreef al eerder dat mijn moeder weinig gelegenheid had gehad om hobby's te beoefenen, omdat daar meestal uitgaven bij kwamen kijken. Mijn ouders waren eind jaren

zestig redelijk welvarend; absoluut niet rijk, maar er was wat extra voor sport en andere lessen. Verbazingwekkend genoeg wist ik een troostprijs voor tapdansen in de wacht te slepen, al ben ik vandaag de dag een vreselijk slechte danser en hou ik me ver van de dansvloer, tenzij ik al een paar glazen opheb. Ik zat bij de padvinders en had een hekel aan kaartlezen. Een tijdje zat ik op judo en vond het maar niks. Op school speelde ik geen cricket of rugby en mijn moeder stelde dat ook niet voor. Ze wist nog dat ze met mij in de kinderwagen langs de tennisclub Finchley Manor was gelopen toen we nog aan Abercorn Road woonden. Ze ging daar haar licht eens opsteken over lessen en kreeg te horen dat er op zaterdagochtend groepslessen werden gegeven. Ik werd lid en vond het geweldig. Aanvankelijk was mijn moeder zowel opgelucht als enthousiast. Ik ben bang dat ze zich afvroeg of ik überhaupt wel iets leuk vond. Gelukkig hield ik van tennis.

Het was niet zozeer dat ik een bijzonder talent had, maar ik leek te beschikken over basisbalvaardigheid en een aardige oog-handcoördinatie. Waar we goed in zijn vinden we meestal ook leuk en ik was beter in tennis dan ik in al het andere was geweest. Op zaterdagochtend volgde ik de lessen enthousiast en vervolgens had ik een uur per week een privéles met de professional van de club, Dudley Georgeson. Op mijn tiende, in 1973, stond ik voor het eerst in de finale voor junioren tot twaalf jaar in Pinner en de zomer daarop won ik tot mijn grote vreugde mijn eerste titel bij het enkelspel voor junioren tot twaalf jaar, bij de Coolhurst Club in de buurt van Highgate. Dat werd een paar weken later gevolgd door het winnen van het Middlesex Countykampioenschap voor junioren onder de twaalf.

Met haar voorstel op tennis te gaan had mijn moeder me een enorme dienst bewezen. Al speel ik nu slechter dan toen ik veertien was, ik ben er nog altijd gek op en heb het al sinds mijn achtste altijd leuk gevonden om naar tennis te kijken en het zelf te spelen. Ironisch genoeg ging mijn moeder zelf pas tennissen toen ik het haar op haar middelbare leeftijd leerde en dat was zelfs maar kort, omdat een blessure een einde aan haar tennistijd maakte. Maar ook zij was gek op tennis en Roger Federer was haar (en mijn) grote held.

In 1974 maakte ik me op voor de overstap naar de middelbare school. Het examen dat sommige basisschoolkinderen in Groot-Brittannië afleggen om toegelaten te worden tot een bepaalde middelbare school legde ik niet af, al bevonden zich in de Londense deelgemeente Barnet wel een aantal van die zogenoemde *grammar schools*. Leerlingen moesten in de eerste plaats door de hoofdmeester worden voorgedragen en ik stond niet op zijn lijst. Mijn ouders vonden dat vervelend, maar waren niet boos. Ik ging naar scholengemeenschap Finchley Manorhill, waar het er een stuk ruiger aan toeging dan op Frith Manor; de basisschool was erg gemoedelijk geweest. Vooral de jongens, maar ook de meisjes, op Finchley Manorhill waren veel harder, scherper en agressiever in de omgang met elkaar en al snel was ik getuige van lichamelijk geweld. Ik was nog steeds iel en ik was een van de kleinste leerlingen van mijn leeftijd. Daar zat ik echter niet mee. Wat betreft mijn schoolprestaties maakte ik goede vorderingen, en ik boekte bescheiden maar bemoedigende successen op het tennisveld.

Vanaf 1975 tot ongeveer het einde van mijn middelbareschooltijd werd mijn algehele geluksgevoel door twee dingen overschaduwd. Allereerst besloten mijn ouders in mei 1975 na jaren van strijd en spanning uit elkaar te gaan. Een jaar of vier eerder was die optie voor het eerst ter sprake gekomen, toen ze voorstelden dat we misschien 'apart moesten gaan wonen' en ik, waarschijnlijk heel naïef, had gereageerd met: 'Waarom kunnen jullie niet gewoon ophouden met ruziemaken zodat we een gelukkig gezin kunnen vormen?' De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat ze hun best deden. Er was geen ander in het spel. Maar de waarheid was dat ze gewoon niet goed bij elkaar pasten. De twijfels van mijn moeder bij het altaar waren in de achttien jaar die waren verstreken alleen maar bevestigd. Zij gaf geld uit, hij spaarde het juist op (hoewel hij geen vrek was). Zij wilde naar verschillende vakantiebestemmingen, mijn vader ging het liefst tot in het oneindige naar Calafell in Spanje. Zij wilde dat ze regelmatig naar dansles gingen. Mijn vader niet. Zij wilde vaker dan één keer per week uit eten en allerlei keukens uitproberen. Van nature was mijn vader meer een thuisblijver, die alleen met tegenzin naar een Chinees restaurant ging en daar

tot haar grote schaamte gegrilde kip met patat bestelde. Zelfs ons huis werd een twistpunt: mijn vader was trots op zijn huis en erg netjes – al vraag ik me af of hij in hun hele huwelijk ook maar één maaltijd heeft bereid of één bord heeft afgewassen – en hij vond mijn moeder nogal slordig en nonchalant.

Ze gingen in huwelijkstherapie en later vertelde mijn moeder me dat de therapeut tijdens een van de sessies ineens zei: ‘Weet je, volgens mij boeken jullie vooruitgang. Het komt allemaal wel goed.’ Helaas schrok ze in een flits terug en dacht: nee, dit is niet wat ik wil. Ze vond Charlie een goede kerel, maar het leven met hem was saai. Ze wilde nieuwe ervaringen opdoen, experimenteren.

In 1972 of 1973 werd de knoop doorgemaakt en mijn moeder begon met het langdurige proces van een echtscheiding aanvragen. Mijn vader was boos en verbitterd. Hij stelde – en niet onredelijk – dat hij dezelfde man was met wie ze achttien jaar eerder was getrouwd, en wat hem betrof beloofde je iets en hield je je daaraan. Hij was niet veranderd, maar mijn moeder wel. Hij schamperde dat ze ‘boven haar stand wilde leven’; mijn moeder gaf toe dat haar smaak zich had ontwikkeld, en waarom ook niet?

Mijn zus Alison leek de situatie stoïcijns te ondergaan en was uiterlijk veel rustiger dan ik, al kwam het later in me op dat de scheiding haar veel meer raakte dan zij of enig ander familielid op dat moment wist. Wat mij betrof: ik was erg overstuurd. Ik hield van mijn beide ouders en wilde nogal idealistisch dat we een gelukkig gezin zouden vormen. Sommige kinderen weten, ongeacht wat ze denken, neutraal te blijven bij een scheiding. Dat lukte mij niet, hoe oneerlijk dat ook was. Ook al was ik heel hecht met mijn moeder, die ik het vaakst zag, toch gaf ik haar de schuld. Zij zorgde voor een breuk in het gezin en daarom had ik een hekel aan haar. Dat gezegd hebbende: als ik de breuk al verschrikkelijk vond, dan vond ik de minstens twee jaar constant ruziemaken en strijd nog veel erger. Tot op de dag van vandaag herinner ik me nog goed de verregende feestdagen thuis, die ze ruziënd doorbrachten. Dan hoorde ik geschreeuw, ging naar de zitkamer en drong op kalmte aan. Ze luisterden... ongeveer tien minuten. En dan

steeg het volume weer. Ook Alison was het zat. Allebei hadden we het gevoel dat hoe sneller het huis was verkocht en ze allebei hun eigen weg gingen, hoe beter.

Bij wetten omtrent echtscheiding is er, zoals bij alle onderwerpen, ruimte voor verschil in mening. Sommige mensen vinden dat stellen bij elkaar moeten blijven en dat het, voor hun eigen bestwil of dat van de kinderen, moeilijker moet zijn om te scheiden. Daar ben ik het niet mee eens. Meestal weet een stel zelf wel of ze bij het eindstation zijn aangekomen. Daarna heeft struisvogelpolitiek geen zin meer en zal dat, voor het stel of voor hun kinderen, alleen maar tot meer pijn leiden. In zulke omstandigheden is het voor iedereen beter om de vrijheid te hebben opnieuw te beginnen. Dat gebeurde in ons geval niet. Het gezin bleef tot tweeënhalf jaar na de scheiding onder hetzelfde dak wonen in een sfeer vol beschuldigingen en onenigheid.

Onze verhuizing was voor mij een opluchting. Mijn moeder had de volledige voogdij gekregen. Mijn moeder kocht een kleine maisonnette in Mill Hill waar zij, Alison en ik gingen wonen. Mijn vader nam een fijn appartement met één slaapkamer in een flat in Whetstone. Op zijn vrije dag, op zondag, ging ik 's avonds een paar uur naar hem toe. Af toe gingen we samen uit eten, maar vaak had ik al gegeten en zaten we gewoon met een kop thee te praten. Dat prettige ritueel hielden we in stand van eind 1977 tot ik in 1982 naar de universiteit ging, en steeds vaker ging het over het onderwerp dat mijn nieuwe, voornaamste interesse had, namelijk politiek. Mijn vader was sterk Conservatief, stond achter ophanging en zweepslagen, was in het begin een groot bewonderaar van Margaret Thatcher maar fel anti-Amerikaans en raakte stilaan gedesillusioneerd door haar premierschap, niet in het minst omdat ze zo hecht met Ronald Reagan was. Al geloofde hij in nucleaire afschrikking, toch bewonderde hij in de kern Enoch Powell – die daar niet achter stond – en had hij een vreselijke hekel aan Tony Benn. Zijn bedenkingen golden zowel het ongebreidelde socialisme van het Benn-soort, als het feit dat Benn zelf een rijke aristocraat was die nog steeds een erg comfortabel bestaan leek te genieten. We hadden het vaak over de economie, vermogensvorming, vakbonden, immigratie,

wetgeving en Rhodesië (nu Zimbabwe) waar mijn vader, bizar genoeg, Ian Smith bewonderde.

Het leven in Mill Hill bleek echter niet zo leuk te zijn en het kostte me een hele tijd voor ik er was ingeburgerd. Scheiding verarmt het gezin tenslotte doorgaans. We waren nu kleiner behuisd. De achtertuin was piepklein en er was geen muur waar ik tegen kon tennissen, zoals ik in Woodside Park wel jarenlang had gedaan. Dat gevoel opgesloten te zitten en thuis geen uitlaatklep voor mijn energie te hebben was al erg genoeg. De ellende in mijn nieuwe omgeving werd verergerd door de tweede smet op mijn puberteit.

Vanaf mijn twaalfde, en kort na het begin van mijn eerste jaar op Finchley Manorhill, kreeg ik last van puistjes. Aanvankelijk viel het wel mee; ik smeerde er crème op en dan verdwenen ze weer. Maar het werd steeds erger en al snel leed ik aan ernstige acne. Ik ging naar mijn huisarts, die er redelijk blasé over deed, met de opmerking dat het heel normaal was. Hij adviseerde een crème, gel of vloeibare oplossing te gebruiken en zei dat het probleem dan over zou gaan. Dat gebeurde niet. Het woekerde voort. Het werd erger.

Van mijn lengte of gebrek aan fysieke kracht heb ik nooit ook maar een moment wakker gelegen of me ervoor geschaamd. Maar ik schaamde me werkelijk dood vanwege mijn huid en natuurlijk vanwege het feit dat het probleem letterlijk van mijn gezicht stond af te lezen.

Op school plaagden de jongens elkaar natuurlijk. Een aantal van ons treiterde een klasgenoot die, toen hij hardop in de les moest lezen, de naam Beatrice uitsprak als 'Beet-rice'. De rest van zijn drie jaar op school stond hij onder die naam bekend. Een andere jongen, die vrij intelligent was en tot verbaal pesten geneigd, bleek als middelste naam Bartholomew te hebben en dat vonden velen extreem grappig, onder wie ik. De daaropvolgende vijf jaar had hij de bijnaam Bart. In mijn geval noemden medeleerlingen, vooral (maar niet alleen) jongens, me 'Kraterkop' en 'Maanstation Alfa'. Ik probeerde me er niets van aan te trekken, maar het deed wel pijn, zoals schelden dat kan, omdat het zo'n pijnlijk licht wierp op mijn enige zwakke plek die iedereen die ik tegenkwam direct zag en waar ik me zo vreselijk onzeker over

voelde. Mijn hart gaat uit naar alle kinderen en jongeren die de wereld moeten leren aanvaarden en worden gepest – want dat is het – om het anders-zijn. Eenieder heeft het recht eerlijk en met respect te worden behandeld, of het nu om uiterlijk, gezinssamenstelling, handicap, geloof, geslacht, afkomst of seksuele voorkeur gaat. Af en toe kreeg ik te maken met antisemitisme, maar dat was geen terugkerend probleem en in een woordenstrijd met een klasgenoot of zelfs een leraar stond ik altijd mijn mannetje wel. De hatelijke opmerkingen over de acne, die deden pijn.

Ik bleef mijn hele middelbareschooltijd last houden van de problemen op dat gebied en zelfs tijdens mijn studie. Het vormde een morele domper op mijn prestaties daar, tijdens tenniswedstrijden en bij sociale gelegenheden. Op advies koos ik uiteindelijk voor een sterkere behandeling en toen ik in de twintig was verdween het probleem geleidelijk, al hield ik er wel putjes aan over waaruit duidelijk bleek dat het een ernstig, schadelijk probleem was geweest. Naast de fysieke schade was ook de psychologische schade, de schade aan mijn zelfvertrouwen, aanzienlijk en jarenlang merkbaar. Eerlijk gezegd beschouwde ik het probleem pas als opgelost en hervond ik het vertrouwen in mezelf toen ik hogerop kwam op de carrièreladder en in de politiek.

Naast de scheiding van mijn ouders en mijn acne denk ik dat nog een derde factor bijdroeg aan mijn onzekerheid en gebrek aan focus. Na een aardige, zij het niet uitstekende, periode vanaf mijn elfde tot mijn veertiende stagneerde mijn tennisspel eerst en ging het vervolgens achteruit. Op een winterdag in 1977 stond ik plotseling en onverklaarbaar naar lucht te happen op het veld. Bij een bezoek aan mijn huisarts bleek dat ik leed aan acute astmatische bronchitis. Die winter had ik enkele maanden moeite met ademen, hijgde ik verschrikkelijk en was ik schrikbarend afhankelijk van de inhalators Ventolin en Becotide. Er gingen weken voorbij dat ik geen bal sloeg en maanden dat ik maar heel weinig speelde, en niet te vergeten de weken van schoolverzuim. De zomer daarop was ik grotendeels opgeknapt, maar ik was zeker achteruitgegaan. Ik speelde met minder zelfvertrouwen en verloor van spelers van wie ik eerder had gewonnen.

Maar terwijl ik worstelde met de krappe woonruimte na de scheiding, de gevolgen van astma en acne en het groeiende besef dat ik nooit mijn brood zou verdienen als tennisprof, maakten twee andere ontwikkelingen het leven nog wat interessanter. In de eerste plaats raakte ik gefascineerd door en bijna verslaafd aan politiek. In de tweede plaats begon ik op voorstel van volwassen vrienden en weldoeners te overwegen mijn brood niet als tennisser maar als trainer te verdienen.

De toespraak die ik op mijn negende had gehouden over de kwaliteit van de schoolmaaltijden had geen vroege interesse in politiek met zich meegebracht. Die kwam pas na de zogenoemde *Winter of Discontent* van 1978-1979, toen het land platlag door een stakingsgolf binnen de openbare sector omdat de bonden, die zich door de Labour-regering van Jim Callaghan bijzonder benadeeld voelden, probeerden zijn grens van maximaal 5 procent voor loonsverhoging te doorbreken. In mijn ogen waren de acties van de vakbonden onredelijk en schadelijk. Maar tegelijkertijd leek de regering-Callaghan de regie te zijn kwijtgeraakt. Het land was haast onbestuurbaar. In mijn optiek raakten Callaghan en Labour de macht tot regeren kwijt en de banden van Labour met de vakbonden betekenden dat ze het land als geheel nooit meer helemaal vrij zouden besturen.

Op school leek ik tot een kleine minderheid te behoren, waar ik absoluut niet mee zat. De leerlingen die hun mening gaven leken achter de vakbonden te staan en mijn leraren leken verdeeld te zijn tussen aanhangers van de regering-Callaghan en van Bennite, die er kritiek op had. Geen enkele leraar was voor zover ik kon zien Conservatief en allemaal lieten ze zich vernietigend uit over Margaret Thatcher, het parlementslid van het district Finchley en de leider van de oppositie. Ondertussen liet mijn vader zich compleet minachtend uit over zowel de vakbonden als de Labour-regering. Hij was van mening dat het land onnoemelijk beter af zou zijn met een Conservatieve regering onder leiding van Thatcher.

Ik begon Margaret Thatchers uitspraken op televisie en in – jawel – de *Daily Express* te volgen. Bij de start van de verkiezingscampagne in

1979 had ik moeite mijn huiswerk op tijd af te krijgen en mijn examens die een paar weken later zouden plaatsvinden voor te bereiden. De strijd tussen Labour en de Conservatieven fascineerde me. Toen las ik toevallig in de *Hendon and Finchley Times* dat Margaret Thatcher op een bijeenkomst op de Woodhouse School in North Finchley zou spreken, zo ongeveer haar laatste bijeenkomst voor de verkiezingsdag op 3 mei.

Ik ging erheen om te luisteren, maar was niet vroeg genoeg en de zaal zat al vol. Haar toespraak was te horen via een luidspreker voor een rumoerige menigte die moeite moest doen haar boven het scanderen van de linkse activisten uit te horen. ‘Wij willen vrouwenrechten, geen rechtse vrouwen.’ Thatcher sprak over de noodzaak de bedrijfscultuur te voeden, innovatie te bevorderen, het ondernemerschap te belonen, mensen meer van het zuurverdiende geld zelf te laten houden. Zowel Thatchers boodschap als haar gepassioneerde verdediging ervan inspireerde me. Labour leek oudbakken, ongeschikt, deel van het probleem van het land, niet de oplossing. De Conservatieven schenen me onder haar dynamische leiderschap daarentegen gedurfd, hervormend en opwindend toe.

Ik moet wel heel opdringerig zijn geweest, want toen ze de zaal verliet, rende ik naar voren om haar te feliciteren. Ze schonk me een brede glimlach, omdat ze het ongetwijfeld geweldig vond slechts een paar dagen voor de verkiezingen door een jonge steunbetuiger aangesproken te worden, al was ik nog te jong om te stemmen – en zal dat haar overduidelijk zijn geweest. ‘Dank je wel,’ zei ze. ‘Ben je lid van de Jonge Conservatieven?’

‘Helaas niet, maar uw toespraak en de hele Conservatieve campagne hebben me enorm geïnspireerd,’ antwoordde ik.

‘Nou, dan zou je zeker lid moeten worden,’ zei ze. ‘Ken je Roy Langstone?’ Ik gaf toe dat ik die niet kende. ‘Dat is mijn vertegenwoordiger, de Conservatieve vertegenwoordiger voor Finchley. Het kantoor ligt aan Ballards Lane 221. Ga je daar maar aan Roy voorstellen en dan regelt hij het wel.’

De meeste Conservatieven doen wat Margaret Thatcher hun op-

draagt, maar hoewel ik heel blij was met haar duidelijke advies, deed ik er niet direct wat mee. Uiteindelijk ging ik in april 1980 bij de Jonge Conservatieven, maar iemand zei tegen me dat ik me bij de tak Hendon North moest aansluiten omdat ik tot dat kiesdistrict behoorde. Meestal kwamen ze op zondagavond om halfnegen bij elkaar in een pub in de buurt van Elstree. Ik had geen auto en werd door een jongeman – halverwege de twintig, gok ik – in een Porsche opgehaald en erheen gebracht. Hij was prettig gezelschap, maar reed als een bezetene over de kronkelwegen, wat me de stuipen op het lijf joeg. Al snel zorgde het gedoe om er te komen en het schijnbaar ontbreken van een vast programma van sprekers ervoor dat ik het advies van mevrouw Thatcher alsnog te laat opvolgde en me eind 1980 bij de Finchley-tak aansloot.

Rond die tijd noemde mijn vader tijdens een van onze gesprekken Enoch Powell, die hij omschreef als 'briljant en vaak belasterd man'. Hij legde uit dat Powell zich tegen massa-immigratie had uitgesproken en in 1968 door Ted Heath uit het schaduwkabinet was gezet. De lof van mijn vader intrigeerde me en ik begon interesse in Powell te krijgen en zijn toespraken te lezen. Heel dwaas, en me verbluffend genoeg niet bewust van het feit dat de argumenten die hij aandroeg over het Nieuwe Gemenebest en de immigratie vanuit Pakistan enkele tientallen jaren eerder ter tafel hadden kunnen komen (en ook waren gekomen) toen het ging over joodse immigratie naar het Londense East End, werd ik bijzonder tot Powell aangetrokken. Zijn welbespraaktheid, zijn intellect en de rechtlijnigheid van zijn denken spraken mijn jonge en beïnvloedbare geest enorm aan.

Dit was een heel vreemde, onrustige en in zekere zin duistere periode voor mij. Voor mijn middelbareschoolexamens had ik Engels, Frans en Duits op het hoogste niveau gekozen, maar ik had spijt van die beslissing gekregen. Ik kon mezelf al helemaal voor mijn kop slaan toen ik me realiseerde dat ik examen had kunnen doen in bestuurswetenschappen en politiek. Alsof dat nog niet erg genoeg was, waren mijn klasgenoten die geschiedenis volgden dol op dat vak en ik zou willen dat ik er ook voor had gekozen. Niets van dit alles is een excuus,

maar het verklaart wel waarom ik mijn belangstelling verloor en op slechte resultaten afstevende. Ondertussen slaagde ik enkele dagen na mijn achttiende verjaardag voor het eerste deel van het examen voor tennistrainer en gaf ik privélessen in het Angela Buxton Centre in Hampstead Garden. Dat vond ik geweldig leuk en ik verdiende er een bescheiden maar kostbaar zakcentje mee, terwijl ik ook ging nadenken over een loopbaan als tennistrainer.

In januari 1981 nam ik ook een noodlottig politiek besluit en dat was de schandelijkste beslissing die ik ooit had genomen. Ik vroeg een lidmaatschap aan van de Monday Club, een extreemrechtse Conservatieve belangengroep die in de jaren zestig was opgericht om te vechten voor traditionele Conservatieve waarden en, in het bijzonder, zich uit te spreken voor het behoud van de blanke overheersing in toenmalig Rhodesië. Die strijd was al verloren toen de regering-Thatcher – zowel terecht als wijs, wist ik later – de onafhankelijkheid van Zimbabwe en directe overgang naar het zwarte meerderheidsbeginsel accepteerde. Al die tijd sprak de steun van de club aan Powell omtrent immigratie me echter aan. Nog onverklaarbaarder was mijn vreselijke besluit me aan te sluiten bij het subcomité van de club voor Immigration, Repatriation and Race Relations Industry, en ik accepteerde de functie van secretaris. Daar zat ik dan: een joodse jongen die in een vrij land was geboren en getogen dankzij het ministerie van Binnenlandse Zaken dat de ouders van mijn vader toestemming had gegeven het land binnen te komen en aan vervolging te ontsnappen, hard op weg voor mijn examens te zakken, met de gedachte om de rest van mijn leven tennisles te geven en toenadering zoekend tot racisten.

Dat was niet alleen schandelijk en aanstootgevend, er zat ook geen reden of logica achter. Ik was nooit gepest of tekortgedaan door een immigrant of de zoon of dochter van een immigrant. Al heel lang kon ik het uitstekend vinden met zwarte en Aziatische kinderen op school. Goed, in 1981 waren er in een aantal grote Britse steden rellen geweest, maar in tegenstelling tot de rassenstrijd tussen blank en zwart die Enoch Powell had voorspeld, waren dat conflicten tussen kansarme jongeren en de politie. Die conflicten waren geen reden tot repa-

triëring of het afschaffen van de Commission for Racial Equality, zoals de Monday Club wel propageerde. De minderheidscomités hadden zelfs de bescherming van progressieve rassenrelatiewetgeving nodig; daar waren Labour, de Liberalen en zelfs de gemiddelde Conservatieven het mee eens.

Absurd genoeg werd ik bijzonder beïnvloed door Enoch Powells argument dat er te veel immigranten waren. Zelfs al was dat waar – en dat was nog maar zeer de vraag – dan rechtvaardigde die zorg bij lange na niet de sprong naar de drastische politiek die hij omarmde. Ik was blind voor morele argumenten tegen hem, blind voor de tegenstelling dat iemand met mijn afkomst zo'n aanstootgevende ideologie steunde en blind voor de afschuw en woede die mijn gedrag bij mijn medeleerlingen wekte. Hoe Shamit Saggat en anderen zichzelf er überhaupt toe brachten met mij te praten zal me altijd een raadsel blijven. Niet alleen was ik gebiologeerd door het proza en de spreekkunst van Powell, maar ik heb me soms ook afgevraagd of mijn eigen lichamelijke tekortkomingen er niet toe hebben geleid dat ik zo'n agressieve, macho en op macht beluste ideologie omarmde. Misschien rationaliseer ik het verleden te veel, maar dat is de beste uitleg die ik kan geven. Mijn vader vond mijn politieke keuze prima en, hoe vreemd dat ook leek, mijn moeder had op dat moment gewoonweg geen interesse in politiek.

Terwijl mijn belangstelling in de politiek groeide, zij het in misleidende richting, nam de toewijding aan mijn opleiding schrikbarend af en ik zakte voor mijn examens. Dat deed me destijds niet veel, aangezien ik steeds meer privélessen tennis ging geven en ik me ijverig inzette voor mijn afschuwelijke soort extreemrechtse politiek.

Het immigratiecomité van de Monday Club werd voorgezeten door Harvey Proctor: het eigengereide en controversiële parlements lid voor Basildon, Billericay en Wickford. Ik leerde hem kennen en in november 1981 hadden we in het Lagerhuis een gesprek dat mijn leven zou veranderen, zo bleek. Hij wist dat ik mijn brood verdiende met tennisles geven en vroeg of dat mijn langetermijnplan was of dat ik nog iets anders in gedachten had. Ik liet vallen dat ik tennis niet echt als mijn loopbaan zag, al was het idee nog zo leuk. Ik was dol op politiek en

hoopte op een dag parlementslid te worden voor de Conservatieven. Ik had een aantal parlementaire naslagwerken gelezen en gezien dat de meeste parlementsleden, vooral voor de Conservatieven, hadden gestudeerd. Dacht hij dat ik in het nadeel zou zijn als ik geen universitair diploma haalde? Kort gezegd dacht hij van wel. Proctor stelde voor dat ik herexamen zou doen en het volgend jaar zou proberen te starten.

Bij mijn terugkeer naar Mill Hill die avond besloot ik dat ik dat zou gaan doen. Ik deed navraag en kreeg duidelijk de indruk dat ik wel tot een universiteit zou worden toegelaten als ik mijn examens met een veel beter cijfer afsloot. Met dit alles kreeg ik al heel snel spijt van mijn flirt met de Monday Club en nu ik al tientallen jaren een algemenere en progressieve kijk op een multiraciaal Groot-Brittannië voorsta, kan ik eerlijk toegeven dat Harvey Proctor me uitstekend advies gaf. Hij hielp me mijn gedachten uit te kristalliseren. Al zijn we vandaag de dag politiek gezien tegenpolen en heb ik hem slechts één keer van een afstand gezien in de afgelopen 35 jaar, toch zal ik hem daar altijd dankbaar voor zijn.

Mijn schoolvriend Shamit was in 1981 Politieke Wetenschappen gaan studeren aan de universiteit van Essex. Hij ging helemaal op in zijn studie en was dol op het universiteitsleven. Ik besloot me ook aan te melden voor Essex en hij nodigde me hartelijk uit om een dagje de sfeer te komen proeven. Ik ging en werd enthousiast over de bibliotheek, de collegezalen en het terrein. Bij mijn terugkeer naar Londen hoopte ik van harte dat ik er in oktober 1982 ook heen zou mogen.

Mijn vreugde dat ik werd uitgenodigd voor een vraaggesprek werd enigszins getemperd toen ik het kantoor binnenging van mijn ondervrager, doctor Ernesto Laclau. Aan zijn muur hing een poster van Karl Marx, terwijl ik in mijn aanvraag mijn interesse had beschreven voor de werken van de klassieke economen Milton Friedman en Friedrich August von Hayek, tot wie ik me in het achterliggende jaar steeds meer aangetrokken was gaan voelen. De voortekenen waren onheilspellend. Uiteindelijk was Laclau innemend en het gesprek moest wel goed zijn gegaan, want ze boden me met de drie nogal armzalige cijfers die ik had behaald toch een studie op middelhoog niveau aan. Met hernieuwde

daadkracht pakte ik mijn opleiding weer op en ik was dolgelukkig toen ik in juni met een uitstekend cijfer eindexamen deed.

Vanaf het moment dat ik een voet over de drempel zette was ik dol op de universiteit van Essex. In de eerste plaats was ik dol op mijn studie – een doctoraalstudie Politieke Wetenschappen, de componenten ervan, van politieke theorie tot politieke analyse, van West-Europese politiek tot Amerikaanse politiek, van het Britse politieke systeem tot internationale betrekkingen – en de colleges en hoogleraren van wie ik les kreeg. Ik haalde mijn inspiratie vooral uit wat ik de Magistrale Zeven noem: doctor Emile Kirchner, professor Ivor Crewe, professor Anthony King, doctor Michael Freeman, professor David Sanders, doctor Dave McKay en Tony Barker. Allemaal beschikten ze over kennis, geleerdheid en, extreem belangrijk: ze hadden passie voor hun vak. Omdat ze allemaal uitstekend konden vertellen, was die passie aanstekelijk. Leren om op mezelf te wonen, lid en voorzitter worden van de universiteitstennisclub en spelen voor het team, genieten van de vrijheid om zelf mijn werkuren te kiezen: het was allemaal nieuw en stimulerend.

Ik raakte verslaafd aan het bestuderen van de grote denkers die naties wereldwijd hadden vormgegeven: van Hobbes tot Locke, van Burke tot De Tocqueville, van Marx tot J.S. Mill, om maar een paar denkers te noemen die tijdens de studie aan bod kwamen. Daarbij kwamen nog Nietzsche, Hegel, Popper, Isaiah Berlin, Hannah Arendt, Herbert Marcuse, Ralph Miliband, Michael Oakshott en politici zoals Tony Benn, Keith Joseph en Ian Gilmour. Al die mensen zetten me ertoe aan om na te denken over waar ik stond. Ik was onmiskenbaar Conservatief, al verliet ik binnen een paar maanden het extreme standpunt van de Monday Club dat ik redelijk kort had onderschreven. In februari 1983 woonde ik mijn laatste bijeenkomst van die walgelijke organisatie bij. Toen ik een jaar later bericht kreeg dat mijn lidmaatschap moest worden vernieuwd, schreef ik de voorzitter dat er binnen de club aspecten waren die ik onverteerbaar vond en dat ik mijn lidmaatschap beëindigde. Lezers die – begrijpelijk – geschokt en verontwaardigd

zijn dat ik überhaupt lid ben geweest van de Monday Club kan ik niet meer dan een verzachtend pleidooi bieden. Ik was een naïeve, misleide, onzekere en misschien boze jongen. Op mijn eenentwintigste vertrok ik bij de organisatie en als je in eerherstel gelooft hoop ik dat ik 35 jaar later mijn schuld heb ingelost.

Hoezeer ik ook van het academische en sociale aspect hield, al snel raakte ik verdiept in studentenpolitiek. Dit leidde tot een aantal interviews op de universiteitsradio en tijdens een van die keren ontmoette ik mijn eerste vriendin, Fiona. Hoewel haar politieke voorkeur links van het midden lag, zei ze dat ze het leuk vond me te horen spreken, en uiteindelijk hadden we zes maanden verkering. Ik sloot me aan bij de Conservatieve universiteitsvereniging, waar ik voorzitter van werd, en lanceerde een campagne om gastsprekers aan te trekken. Toenmalig parlementslid voor de tory's voor Southend East, Teddy Taylor, was de eerste die ik wist binnen te halen. Hij werd door linkse activisten met eieren bekogeld, maar gaf een interessante lezing, die leidde tot een toename in leden voor de Conservatieve vereniging. Daarna nodigde ik Cecil Parkinson uit, die nog maar enkele maanden geleden als minister was afgetreden nadat zijn langdurige verhouding met Sara Keays naar buiten was gekomen, met wie hij een buitenechtelijk kind had. Achteraf bezien had ik er geen besloten bijeenkomst van moeten maken, omdat dat de woede van de linksen aanwakkerde, al waren ze hoe dan ook besloten de boel te versjteren. De Socialist Workers Students Society maakte bezwaar tegen zijn bezoek op grond van het feit dat hij een belangrijke rol had gespeeld in een regering waardoor de werkloosheid was gestegen, leefomstandigheden waren verslechterd en de arbeidersklasse was onderdrukt. Anderen, vooral de universitaire vrouwengroep, protesteerden heftig vanwege zijn gedrag jegens vrouwen. Ze gebruikten spandoeken met de slagzin 'Geef Cecil geen kans in Essex'. Er werd een enorme stakingspost georganiseerd, Parkinson kon de collegezaal waar hij zou spreken niet bereiken en de bijeenkomst moest worden afgeblazen.

Toen ik voorzitter werd telde de Conservatieve universiteitsvereniging zestig leden. Twaalf maanden later waren dat er tweehonderd.

We telden mee in het politieke debat op de campus. Er was interesse. Mensen kwamen. We organiseerden diverse sociale evenementen en ik schreef artikelen voor het studentenblad, *Vulture*, waaronder een ideologisch en provocerend stuk recht uit mijn hart, waarin ik – midden in de mijnstakingen – pleitte voor privatisering van de kolenindustrie.

Naast mijn werk voor de vereniging ging ik ook bij de studentenvereniging. Maar weinig Conservatieven, vooral aan universiteiten die bekendstaan om de grote hoeveelheid linkse activisten, spreken hun Conservatieve standpunten uit. Daar zijn een aantal zeer plausibele verklaringen voor. Wellicht is politiek geen belangrijke interesse. Zoals wijlen T.E. Utley, verslaggever voor de *Daily Telegraph*, het altijd verwoordde: ‘Conservatieven zijn het niet gewend om voor hun mening op te komen. Ze geloven er gewoon heilig in.’ Het willen vermijden van controverse of ruzie met vrienden kan voor anderen een rol hebben gespeeld. Niet alleen gaven ze er doorgaans de voorkeur aan om hun mond te houden, maar ze waren nog meer dan een linkse student die riep om verandering geneigd om bij de algemene vergadering van de studentenvereniging weg te blijven. Toen ik echter met de steun van anderen met algemene Conservatieve standpunten kwam, steeg het aantal aanwezige leden. En ze mochten dan een minderheid vormen, een kleine minderheid waren ze bij lange na niet.

De vergadering die nog het meest in mijn geheugen staat gegrift was toen ik een motie indiende waarin ik kernontwapening veroordeelde en mijn steun uitsprak voor het behoud van Britse kernwapens hangende de ontwikkeling van multilaterale ontwapening. Ik had wat basiskennis over het onderwerp, maar ik was geen wapendeskundige, en ben dat nog altijd niet. Nationale functionarissen van de Federation of Conservative Students (FCS) raadden me aan contact op te nemen met doctor Julian Lewis, een wapenspecialist die destijds directeur was van de Coalition for Peace Through Security, een belangenorganisatie die pro-NAVO, pro-kernwapens en vóór multilaterale ontwapening was. Ik kreeg te horen dat Julian me kon adviseren bij het schrijven van mijn toespraak en dat maakte hij zeker waar. We zaten drie kwartier met elkaar aan de telefoon – of liever gezegd: hij praatte haast zonder adem

te halen tegen mij, en zweeg alleen om te controleren of ik wel aantekeningen maakte, wat ik deed – en aan het einde van het gesprek had ik het gevoel goed geïnformeerd te zijn en steeg mijn zelfvertrouwen over wat me bij het geven van mijn vier minuten durende toespraak te doen stond.

Het zal geen verrassing zijn dat ik door linksen werd gehegeld, maar ik was een zelfverzekerde spreker met een sterke podiumaanwezigheid en wat boegeroep zou me niet van mijn stuk brengen. Mijn motie werd vernietigend verworpen, zoals te voorspellen was, maar we hadden een goede strijd gestreden en deden dat tijdens nog een aantal andere gelegenheden. Toen er in maart 1984 nieuwe fulltime verenigingsleden gekozen konden worden, stelde ik me verkiesbaar als voorzitter. Ik deed het goed in de eerste ronde, maar er gold een systeem met overdraagbare stem en door de overdraagbare stem van andere linkse kandidaten werd ik door de Labour-kandidaat verslagen. Toch waagde ik een poging, deed ik meer campagne-ervaring op en oefende ik in het spreken in het openbaar in een gespannen, redelijk vijandige sfeer. Later dat jaar woonde ik het Conservatieve partijcongres in Brighton bij, toen de beruchte IRA-bomaanslag plaatsvond op het Grand Hotel, een vastberaden poging om het kabinet om zeep te helpen. Eerder die week had ik vanaf de tribune mijn eerste congres toespraak gehouden: een vlekkeloze Thatcheriaanse tirade die door het vijfduizendkoppige publiek ruimhartig werd ontvangen. Het was een geweldige ervaring die naar mijn gevoel mijn politieke vaardigheden voedde.

Mijn werk als voorzitter van de Essex University Conservative Association, het bijwonen van congressen van de Federation of Conservative Students en het af en toe geven van een toespraak werden opgemerkt door de nationale leiders van de Conservatieve studentenbeweging. Mark Macgregor, gekozen lid van het nationale comité van de FCS, wilde me op zijn kandidatenlijst hebben voor de verkiezingen voor het comité. Inmiddels was ik bekend onder de Conservatieve studentenactivisten en Mark was er zeker van dat ik zou worden gekozen. Voor mijn toespraak in de congreszaal had ik aan de binnenkant van mijn colbertje aan de ene kant een flink aantal insignes ge-

speld en aan de andere kant een veel kleiner aantal. Vervolgens hield ik een demonstratieve en aandacht trekkende toespraak over de bekwaamheid in het campagne voeren en de mate van activiteit onder de rechtse leiders in de afgelopen twaalf maanden in vergelijking met de zogenaamd zwakke, lethargische en zelfgenoegzame aanpak binnen de regering die in 1983 en 1984 ons land had geleid. Als ik de opnamen nu terugkijk kwam ik over als een bezeten man, met draaiende ogen, enigszins alarmerend, maar de afgevaardigden slikten het voor zoete koek en ik eindigde als winnaar van de verkiezingen voor nationaal comitélid. Mijn bescheiden succes werd overschaduwd door een enorme controverse omtrent aantijgingen van vandalisme, het bevuilen van douches en ander asociaal gedrag tijdens een congresfeestje 's avonds laat, waardoor de voorzitter van de partij, John Gummer, het gedrag onvoorwaardelijk veroordeelde en tijdens zijn toespraak op ons congres de volgende dag een direct onderzoek aankondigde. Lezers zullen het misschien ontgoochelend saai vinden om te horen, maar ik had er geen trek in bij zulk buitensporig gedrag betrokken te zijn of er zelfs maar getuige van te zijn.

Na het FCS-congres ging ik aan de universiteit voor mijn eind-examens studeren. Met mijn resultaten zat ik op de grens tussen een op een na hoogste en een hoogste graad. Mijn vader was enthousiast bij de gedachte dat ik dat laatste zou kunnen behalen en moedigde me aan ernaar te streven. Ik zei dat het er eigenlijk niet toe deed; volgens mij was nooit bewezen dat het de carrièrekansen bevorderde en ik bagatelliseerde dat vooruitzicht. Maar in werkelijkheid wilde ik het wel. Volgens een patroon dat bij mij bleek te horen, begon ik mijn studie niet met de gedachte aan hoe ik zou kunnen afstuderen, maar toen ik de prijs van een hoogste graad eenmaal in het vizier kreeg, streefde ik er oprecht naar. Ik ging in mijn laatste jaar harder werken en hoopte dat ik het zou redden. Gelukkig heb ik het gered en ik was dolblij. Als mijn ouders van rijkere afkomst waren geweest, zouden ze allebei zijn gaan studeren. Het was voor geen van beiden echter een optie en dus deden ze het niet. Mijn oudere zus had kunnen gaan studeren, maar wilde dat niet en heeft daar nooit spijt van gehad. Ik was de eerste in

mijn naaste familie die naar de universiteit ging en ik was dolgelukkig dat ik met het hoogst haalbare resultaat was afgestudeerd.

Toen ik in de zomer van 1985 afstudeerde waren mijn ouders al tien jaar gescheiden. Gelukkig was mijn vaders bitterheid bijna verdwenen en toen hij vanwege zijn slechte gezondheid met pensioen moest, gingen mijn moeder en hij aardig goed met elkaar om. Het leek dus vanzelfsprekend dat ze besloten me samen naar mijn afstudeer-ceremonie te vergezellen en tijdens de dag die we met elkaar doorbrachten hoefden ze niet op eieren te lopen. Ik vond dat ik bofte, was oneindig dankbaar met mijn briljante professoren en docenten en had het gevoel iets waardevols te hebben bereikt. Hoogtepunt van een van de fijnste dagen in mijn jonge leven was dat we vis gingen eten in een van onze lievelingsrestaurants onderweg naar huis. Maar wat nu? Als het behalen van een titel een noodzakelijke stap was naar mijn langetermijndoel om parlementslid te worden, dan kon ik dat nu van mijn lijstje schrappen. Zelfs ik was niet zo naïef dat ik dacht direct moeiteloos in een veilige zetel te kunnen springen, maar waar moest ik de komende tien jaar of langer mijn brood mee verdienen?